

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

H. SIENKIEWICZ

AMINTIRI

DIN
VIAȚA DE ARTIST

TRADUCERE

DE

WILLY GHÛL

M. Calceda
julecător 1943.

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI «UNIVERSALA» ALCALAY & Co.

No. 27 Calea Victoriei Nr

«Biblioteca pentru toți»,
poate singură forma, cultura ge-
nerală a unui om.

Este cea mai vastă publicație
enciclopedică românească.

I

Chiria atelierului, în care locuiam și lucram în tovărășie cu Swiatecki, nu era plătită din două pricini: întâiu, fiindcă amândoi la un loc nu aveam mai mult decât vreo cinci ruble—și al doilea, fiindcă simțeam un adevărat desgust împotriva plății chiriei.

Lumea spune de obicei, că noi pictorii suntem niște risipitori—totuși eu prefer să-mi beau banii decât să-i risipesc pe chirie.

Proprietarul nostru nu era om rău la suflet, Afară de aceasta știam, cum să scăpăm de el. De câte ori se urca la noi, ca să ne aducă aminte de plata chiriei—lucru ce se întâmpla mai ales dis de dimineață—Swiatecki se ridica pe jumătate de pe culcușu-i, o saltea de paie, acoperită cu o perdea turcească—ce ne servea de obicei ca fond

pentru portrete—și începe acu un glas, ce părea că iese din fundul mormântului :

— Bine că te văd! — Visasem c'ai murit!...

Proprietarul, care era superstițios și se temea probabil de moarte, nu știa ce să răspundă. Swiatecki se arunca pe spate, întindea picioarele, își încrucișa mâinile pe piept și urma :

— Uite așa te vedeam în vis : aveai mânuși albe, cu degete foarte lungi și ghetе de lac—altfel nu prea păreai schimbat!

Eu adăogam de obicei :

Câte odată nu se împlinesc astfel de vise.

Acest «câte odată» aducea pe proprietar la deznădejde. Afacerea se isprăvea cu aceia că se supăra, trântea ușa cu sgomot și scobora scările blestemând.

Bunul om tot nu se putea hotărâ să ne trimeată portărelul.

Nu-i vorbă, nu prea ar fi avut ce lua portărelul. Probabil că și proprietarul nostru trebuie să-și fi făcut socoteala, că—dacă ar închiria atelierul și bucătăria de lângă el, la alți pictori—ar duce-o tot așa de greu, dacă nu și mai greu.

Leacul acesta își pierdu cu vremea efectul. Proprietarul se obicnuise cu gândul morții.

Swiatecki avea de gând să lucreze trei tablouri în genul lui Wurtz: «Moartea», «Inmormântarea» și «Deșteptarea din letargie». Bine înțeles că proprietarul trebuia să figureze pe câte-și trele.

Astfel de istorii funebre erau specialitatea lui Swiatecki, care—după propria-i expresie — picta «cadavre mari, cadavre mici și cadavre mijlocii». Probabil că din această pricină nu vrea să-i cumpere nimeni tablourile, căci altfel are talent. Tocmai trimisese la «Salonul» de la Paris, două «Cadavre mari». Trimisei și eu pe ai mei «Ovrei pe țărmul Vistulei», pe cari catalogul «Salonului» îi botezase «Ovrei pe țărmul fluviilor Babilonului». Așteptam cu nerăbdare hotărârea juriului.

Firește că Swiatecki știa dinainte, că totul o să sfârșească rău. Juriul e alcătuit din idioții cei mai desăvârșiți. De n'o fi tocmai așa, atunci sau eu sunt un idiot, sau ei; tablourile noastre sunt idioate și premiarea lor ar fi culmea idiotismului.

Cât de mult mi-a amărât hoțul ăsta viața în timpul celor doi ani, cât am stat împreună, nu se poate descrie. Cea mai mare a lui ambiție consta în a trece drept un «cadavru mare» din punct de vedere moral. Așa, bunăoară, vrea să treacă de bețiv—ceia ce nu e. Inghite două sau trei rachiuri, privește în juru-i dacă l-am zărit, și—dacă nu e singur—atinge cu cotul pe unul sau pe altul și întrebă cu o voce de mormânt:

—Rău am ajuns, așa e?

I se răspunde, că-i nebun.

Atunci turbează. Nimic nu-l poate supăra mai mult, decât îndoiala asupra decăderii sale morale. Altfel e bun la suflet.

Odată rătăcisem drumul prin munții de la Zell pe lac.

Fiindcă se apropia noaptea și era foarte ușor să-ți frângi gâtul, Swiatecki spuse:

—Ascultă Wladek, tu ai mai mare talent decât mine, prin urmare ar fi mai păcat să mori tu.—O iau înainte... De-i vedea, că mă dau peste cap, atunci stai nemișcat până mâine dimineață—și atunci o să vezi, ce e de făcut.

—Nu tu, ci eu o s'oi iau înainte—răspunsei eu— căci eu văd mai bine!...

Swiatecki:

—De n'oiu muri azi, tot în șanț o să mor! Mi-e tot una!...

Incepurăm să ne certăm.

Intr'aceia se înoptase de-a binele.

In sfârșit, hotărâram să tragem la sorti.

Făcurăm așa și Swiatecki o luă înainte.

Innaintarăm încet pe șeaua muntelui. La început drumul era destul de lat, —încetul cu încetul începuseră să se strâmteze. Pe cât puturăm să luăm seama la dreapta și la stânga erau prăpăstii, probabil foarte adânci.

Spatele muntelui se îngusta din ce în ce mai mult și partea proastă era, că sub picioarele noastre începuseră să se desfacă bucățile din stânca mucegăită.

—Trebuie să mă târăsc pe patru labe, căci nu merge altfel!—zise Swiatecki.

Intr'adevăr că nu mergea altfel. Ne târam pe mâini și pe picioare, ca niște maimuțe.

In curând băgarăm de seamă, că nici mijlocul acesta nu era de vreun folos. Spatele muntelui ajunsese să fie ca o șea de călărie. Swiatecki se așeză

de a 'ndăratele, eu în fața lui și, sprinându-ne în mâini, ne împingeam înaintea, spre marea pagubă a hainelor noastre.

După puțină vreme auzii pe Swiatecki:

—Wladek ?

—Ce vrei ?

—Spatele muntelui e pe sfârșite.

—Ce-i de făcut ?

—Pe cât se pare, vine o prăpastie.

—Ia o piatră și arunc'o în jos... Să auzim, unde o cădea...

Auzii, cum Swiatecki căuta pe întineric o bucată desprinsă din stâncă.

—Bagă de seamă!

Ascultarăm amândoi....

Nici un sunet !

—N'ai auzit nimic ?

—Nu !

—Ne-a luat naiba ! Trebuie să fie o adâncime de vreo sută de stânceni.

—Ia mai asvârlă odată !

Swiatecki găsi o piatră mai mare și o lăsă să cadă.

Nici un sunet.

—Ce dracu ! Să nu fie fund, frate ? strigă Swiatecki.

—Nu-i chip ! Trebuie să adăstăm, până mâine dimineață !

Steterăm pe loc. Swiatecki mai aruncă câteva pietre. Totul în zadar. Trece un ceas, mai trece altul. În cele din urmă auzii glasul lui Swiatecki:

—Wladek! Să n'adormi!.... Ai vre-o țigară?

Văzui, că am țigări, dar n'aveam chibrituri. Deznădejde!

Trebuie să fi fost ceasul unul după miezul nopții.

Începu să bureze. De jur împrejur, un întuneric de nepătruns. nțelesei, că noi, cari trăim printre oameni, fie în oraș, fie la țară, nici nu știm, ce va să zică liniște.

Parcă aud, cum sângele circulă în vinele mele și cum îmi bate inima.

La început mă interesa situațiunea aceasta. Incetul cu incetul însă, începu să se lase frig și, pe deasupra, Swiatecki se apucă de filozofare:

— Ce-i viața? Viața e o porcărie. Auzi într'una: «artă!»—Arta! Fir'ar a naibei de artă. O imitație servială a naturei și o ticăloșie... De două ori am văzut «salonul». Am trimis atâtea tablouri, încât în toate pânzele astea s'ar putea face saltele pentru ovreimea din întreaga lume. Și ce erau toate

tablourile? O mâncare după gustul băcanilor! O speculație cu scop de a-și umple stomacul și pungă! O anarhie a artei! Nimic alt-ceva! De ar fi venit arta, adevărata artă, ar fi lovit-o damblaua! Din fericire însă, adevărata artă nici nu există pe lume... Există numai natură. E cu puțință, ca și natura să nu fie altceva decât o porcărie... Mult mai bine ar fi — să marunc în prăpastie și... gata. Ași face-o, de ași avea rachiul. Dar nu o fac, fiindcă n'am și am jurat să nu mor treaz!

Eram obicinuit cu flecăriile lui Swiateki, dar aici, în mijlocul liniștei, în singurătate, frig și întuneric—la marginea prăpastiei — vorbele lui mă întristară și pe mine. Din fericire isprăvisse. Mai asvârli câteva pietre, mai spuse de câteva ori: «nici un sunet» și apoi tăcurăm ceasuri întregi.

Mi se păru, că trebuie să se lumineze de ziuă. De odată auzirăm deasupra capetelor noastre croncănit și vâjâit de aripi.

Era tot întuneric și nu puteam deosebi nimic. Eram convins, că erau vulturi, ce zburau pe deasupra pră-

pastiei. Croncănitul se întetea din ce în ce mai mult.

Mi se păru, că trebuie să fie sute de vulturi. In tot cazul zgomotul acesta însemna apropierea dimineții.

In curând putui să-mi deosibesc mâinile, ce se sprijiniau pe marginea stâncei, apoi se desemnară umerii lui Swiatecki, ca o siluietă neagră pe un fond mai deschis. Acest fond dispăru încetul cu încetul, făcând loc unui ton cenușiu deschis, care străbătea întunericul.

Se lumina din ce în ce mai mult.

Priveam și mă sileam să rețin schimbările culoritului, când fui întrerupt de o exclamație a lui Swiatecki:

— Ptiu, ce măgari suntem!

Nu-i mai vedeam spinarea.

—Swiatecki! strigai. Ce faci?

—Nu zbiera! Uite, privește!

Mă plecai și ce credeți, că văzui?

Ședeam pe un vârf de stâncă, ce se mărginea cu o livadă, ce nu era decât la o adâncime de un metru de subso-lul nostru.

Mușchiul cel des înăbușise ecoul pietrelor, câmpia era ca un covor. In depărtare zărirăm un cârd de ciori, pe cari le luasem drept vulturi. N'a-

veam decât să întindem picioarele spre a ajunge acasă în chipul cel mai firesc. Când colo, petrecuserăm toată noaptea, dârdâind pe o piatră.

Nu știu pentru ce, această întâmplare mi se înfățișează clară înaintea minții, acum când așteptăm cu Swiatecki sosirea proprietarului.

Amintirea aceasta mă însuflețește astfel, că-i spusei lui Swiatecki cu mult curajiu :

— Ți-aduci aminte, Antek, cum ne închipuiam atunci, că ședem la marginea unei prăpăstii și cum în cele din urmă văzurăm, că nu era decât drumul șes? Așa se poate întâmpla și acum. Suntem săraci lipiți pământului, proprietarul vrea să ne dea afară și totuși toate se pot schimba. Nu se poate oare să dăm de bogăție și de glorie?...

Swiatecki ședea pe saltea și-și încălța ghetele, mormăind, că viața constă în a te încălța dimineața și a te descălța seara,—că numai acela, care are curajul să se spânzure, e om cu minte,—că—daecă el nu a făcut până acum lucrul acesta—e din pricină că e nu numai cel mai mare dobitoc de pe lume, dar și un laș.

Părerea mea optimistă întrerupse considerentele sale. Mă privi cu ochii săi de crap.

— Nu-i vorbă, ai și pentru ce să te bucuri! Alaltăeri te-a gonit Suslowski din casă și din inima fetei sale și azi o să te dea proprietarul afară!...

Din păcate, Swiatecki avea mare dreptate.

Cu trei zile înainte mai eram logodit cu Cazia Suslowska și Marți de dimineață — tocmai Marți! — primii următoarea scrisoare de la tatăl ei:

Stimate domn

Potrivindu-se vorbelor părintești fata noastră consimte la desfacerea unei legături, care ar fi nenorocit-o mai târziu. Nu e vorbă, ar fi găsit în totdeauna un loc de scăpare la sânul mamei sale și în casa părintească—dar tocmai de datoria părinților este să împiedice un astfel de caz. Nu numai situația d-tale materială, dar și caracteru-ți ușurel, pe care — cu toate silințele d-tale--nu l-ai putut ascunde ne-au hotărât pe noi și pe fiica noastră să desfacem logodna și să renun-

țăm la orice relațiune pe viitor, lucru care nu micșorează întru nimic bunăvoința, ce o avem pentru d-ta.

Cu stimă,

Heliodor Susłowski

Prezident în retragere a fostei comisii
a tezaurului, districtului P.

Trebuie să recunosc că nu prea stam bine din punct de vedere financiar. Nu înțeleg însă, ce voia să zică această maimuță patetică despre caracterul meu.

Căpșorul Caziei amintește epoca directorală. I-ar sta cu mult mai bine, dacă s'ar pieptăna după moda de atunci. Incercasem s'o conving de acest lucru, dar în zadar, căci nu pricepe așa ceva. Culoarea feței sale pare a fi zugrăvită de Fortuni.

Din această pricină o iubiam cu mult foc și parcă eram nebun în ziua în care promisem scrisoarea dela Susłowski. Deabia a doua zi, sau mai bine zis în seara acelei de a doua zi, prinsei puțină inimă, căci îmi zisei: «s'a isprăvit!» Ceia ce m'a ajutat mai mult să uit această lovitură, fu faptul, că mi-era plin capul de «Salon»

și de Ovreii mei. Eram convins, că tabloul meu era bun, deși Swiatecki profetizase, că n'o să-l primească nici măcar în anticamera «Salonului».

Incepusem acest tablou cu un an înainte și în următorul chip.

Mă preumblam într'o seară de-a lungul Vistulei și văzui o luntre ce ducea poame, sfărâmată. Niște pun-gași pescuiau merele din apă. La țarm întreaga familie de Ovrei era într'o astfel de desnădejde, încât nici nu se jeluiau ci-și frângeau doar mâinile, privind în apă, înlemniiți ca niște statui. Un Ovreiu bătrân, un patriarh, mizeria personificată, o Ovreică bătrână, un Ovreiu tânăr, un colos ca un Macabeu, o fată tânără, plină de pestru, dar peste măsură de mult caracter în des-semnul gurei și a nasului,—apoi alți doi copii. Se înserează. Râul avea reflexuri arămii—o splendoare! Arborii în roșeața amurgului, în depărtare întinsul luciu al apei și culori—roșiu, ultramarin, aproape culoarea oțelului și apoi iar purpură și violet. Perspectiva splendidă! De jur împrejur liniște. Peste tot întregul o melancolie, că-ți venea să plângi cu hohote—

și grupul acesta, cufundat în necaz, ședea, ca și cum ar fi fost modele...

Ca fulgerul îmi trecu prin minte gândul: iată tabloul tău!

Aveam cu mine cutia cu culori, fără de care nu eșeam nici odată și mă apucau imediat de schițat. Le spusei Ovreilor:

— Stați așa, nu-vă mișcați! Vă dau câte o rublă de om, până ce s'o însera!

Ovreii mei pricepură numai decât, despre ce era vorba și șezură ca înlemnii. Schițam cu zor! Pungașii ieșiseră din apă și-auzeam, cum ziceau; «Ia priviți la pictor! Ce a furat, zice că-i al lui!» Le răspunsei în același chip și-i câștigai până'ntratăt, încât încetară de a mai arunca cu surcele în Ovrei, așa că putui să continuu nesupărat.

Dar pe neașteptate, grupul meu se'nveselește.

— Ovreilor —strigai—fiți triști!

Bătrâna răspunse:

— Să fie cu ertăciune, domnule pictor, dar de ce să fim triști, dacă ne-ați făgăduit câte o rublă de om? Trist să fie ăl de nu câștigă nimic!

A trebuit să-i ameninț, că nu le voi plăti.

Schițai vreo două seri de a rândul. Apoi îmi pozară în atelier vreo două luni. Zică Swiatecki ce o vrea! Tabloul e bun, căci nu e nimic artificial. Totul e adevăr și natură. Chiar și pestruiele tinerei Ovreice le-am păstrat. Figurile ar fi putut să fie mai frumoase, dar nici de cum mai caracteristice și mai firești.

Mă gândeam cu atâta intensivitate la tablou, încât îndurai pierderea Caziei. Când Swiatecki mi-aduse aminte de ea, mi se păru un veac de când cu afacerea asta.

Intr'aceia Swiatecki își încălța și gheata doua, iar eu mă apucai să rânduiesc samovarul.

Bătrâna Antonia, -pe care Swiatecki de un an de zile cearcă'n zadar s'o convingă să se supere, -veni cu franzele—și ne așezarăm să luăm ceaiul.

— Dar de ce ești așa de vesel pe ziua de azi? întrebă Swiatecki încrun-tându-se.

— Nu știi! O să vezi însă, că o să se întâmple ceva extraordinar.

In aceeași clipă auzirăm un scâr-

țâit de ghete pe scara, ce urca la atelier :

— Proprietarul... Iată extraordinarul, de care vorbeai ! răspunse Swiatecki.

În același timp înghiți atât de repede ciaiul ferbinte, încât îl podidiră lacrimile, se sculă grăbit și—de oarece trecerea era prin bucătărie—se ascunse în atelier îndărătul costumelor, strigându-mi cu vocea înăbușită :

— Dragă ! Pe tine te iubește mai mult, du-te de vorbește cu el !...

— Pe tine te adoră ! îi răspunsei, ascunzându-mă și eu după costume.— Discută tu cu el !

Se deschise ușa și cine credeți, că se ivi ? Nu proprietarul, ci portarul casei, în care locuiește familia Suslowski.

Leșirăm din ascunzătoarea noastră.

— O scrisoare pentru domnul !— zise portarul.

Luai scrisoarea...

Pe Jupiter ! De la Cazia ! Rupsei plicul și citii următoarele :

«Sunt incredințată, că părinții ne va ierta, Vino de grabă, fără să iei în seamă ora timpurie. Noi ne-am

întors tocmai acum din grădina saxonă.

C.

Nu-i vorbă, nu prea știu, ce aveau să-mi ierte părinții ei, dar n'aveam vreme să cuget mai mult, căci mă zăpăcisem de mirare...

Deabia după câteva momente dădui scrisoarea lui Swiatecki și spusei portarului :

— Prietene ! Spune-i domnișoarei, că o să viu numai decât... Stai... N'am mărunțis, dar iată trei ruble (ultimele !) schimbă, oprește-ți una și adu-mi restul !...

În treacăt fie zis, după ce a băgat în buzunar cele trei ruble, nici n'a mai dat ochii cu mine. Monstrul știa prea bine, că n'o să fac scandal în casa lui Suslowski și s'a folosit de această situație în modul cel mai nerușinat. Dar în momentele acelea nu luai lucrul în seamă.

-- Ei, ce zici de asta ? întrebai pe Swiatecki.

— Nimic ! Orice vită își găsește măcelarul.

Graba, cu care mă'mbrăeai, mă făcu să nu găsesc o înjurătură potrivită pentru Swiatecki.

2

Peste un sfert de ceas sunai la Suslowski.

Imi deschise chiar Cazia. E încântătoare... Respiră încă frăgezimea dimineții și căldura somnului. Pălăria, pe care a scos-o, i-a ciufulit puțin părul. Fața-i râde, ochii-i râd, râd și buzele-i umede... Curată dimineață de primăvară... Ii luai mâna și începui s'o sărut până la cot. Ea însă se aplecă la urechea mea și-mi șopti:

— Fi, cine iubește mai bine?

Apoi mă duse de mână la părinții ei. Bătrânul Suslowski pare un Roman, care dă ce la moarte, *pro patria*, pe unicul său copil. Mama lăsă să-i cază lacrimile în cafea. Se ridicară la intrarea mea și papa Suslowski vorbi:

— Judecata și datoria m'ar sili să spun «nu» dar, inima de părinte are și ea drepturile ei și--dacă aceasta e o slăbiciune--să mă judece D-zeu!

Iși înălță ochii spre cer, ca semn că-i gata să dea socoteală, în caz când cereasca judecată ar voi să-i ia acum interogatoriul.

N'am văzut în viața mea ceva, care să fie mai roman, afară de salamul

și de macaroanele, ce se vând pe Corso. Momentul e atât de solemn, încât chiar și un rinocer s'ar topi de înduioșare. Solemnitatea momentului e mărită de doamna Suslovska, care întinde mâinile și spune cu voce înecată de lacrimi:

— Copiii mei! Dacă vreo dată în viață nu v'ar merge bine, atunci refugiați-vă aici — aici!» — Spunând aceasta, își arăta sânul.

Tare prost ar trebui să fiu, încât să caut un refugiu acolo!... Da, dacă ar fi la Cazia, atunci ar fi altceva! Cu toate acestea sunt surprins de sinceritatea bătrânilor și inima mi-e plină de recunoștință.

De atâta înduioșare beau mai multe cafele de-a rândul, așa încât Suslovski începe să arunce priviri neliniștite asupra mașinei de cafea și a oalei cu smântână. Cazia îmi turna într'una, pe când eu mă căzneau să-i ating piciorușul pe sub masă. Ea și-l retrăgea însă, dând din cap și zâmbind atâta de ștregărește încât e aproape de neînțeles, cum mă putui stăpâni, să nu-mi ies din sărite.

Mai rămăsei aproape un ceas. În

cele din urmă trebuia să plec, căci la atelier m'aștepta Bobus, căruiu-i dau lecții de desen și care de fiecare dată-mi lăsa ca jeton cartea sa de vizită, pe care o pierdeam foarte des. Cazia împreună cu mama ei, mă petrecură până în sală, lucru care mă supără, căci ași fi dorit să mă fi însoțit numai Cazia. Ce buze are fata asta !...

Drumul meu mă duse prin grădină. O mulțime de oameni se întoarseră... Băgai de seamă, că lumea se opriă să mă privească. Auzii șoptindu-se în juru-mi :

— Magorski ! Magorski ! Uite-l !...

Fete, ale căror forme minunate se desemnau sub rochii de vară de toate culorile, îmi aruncau priviri, ce păreau a spune : «Vino, suntem gata !» Ce dracu ! Sunt atât de glorios, sau ce ! Nu înțeleg nimic !

Plecai mai departe. -Același lucru !..

În sală dădui de proprietar, precum o luntre s'ar izbi de o stâncă. Vai, chiria !

Intr'aceia proprietarul se apropia de mine :

— Domnul meu, deși te-am supărat de multe ori, totuși te rog să crezi, că... dar mai bine, dă-mi voie...

Cu aceste cuvinte mă *îmbrățișează ca o furtună. Ha ! Înțelesei... Swiatecki trebuie să-i fi spus, că mă însor și așa că speră să-și ia chiria în mod regulat de aici înainte.

Mă repezii în atelier. Până s'ajung, auzii mare zgomot la noi. Intrai. În atelier era întuneric de fum. Venise lulek Rzysinski, Wach Poterkewicz, Franck Cepkowski, bătrânul Sludecki, Karminski, Woitek, Mihalaz — toți se distrau prin aceia că împingeau pe elegantul Bobus prin odaie. De îndată ce mă zăriră, îl lăsară pe jumătate mort în mijlocul atelierului și începură să facă un zgomot asurzitor:

— Te felicităm ! Te felicităm !...

— Ridicați-l în sus !

În clipa următoare mă ridicară pe mâini și mă aruncară de câteva ori în sus, țipând ca niște maimuțe urlătoare.

În sfârșit mă lăsară în jos, le mulțumii și le făgăduii să-i poftesc pe toți la nunta mea, în special pe Swiatecki, pe care îl numesc cavaler de onoare...

Swiatecki ridică mâinile în sus și spuse :

— Dobitocul crede, că-l felicităm pentru că s'a logodit.

— Dar pentru ce ?

— Cum ? Nu știi nimic ? Întrebare diferite voci.

— Nu știu nimic. Ce naiba voiți să spuneți ?

— Ia dați-i «Zmeul de hârtie» — Ediția de dimineață a Zmeului de hârtie ! zberă Wach Poterkiewicz.

Imi deteră așa dar numărul în chestiune și strigară cu toți de odată :

— Caută la depeși !

Mă uitai la depeși și citii următoarele :

«Telegramă originală a «Zmeului de hârtie». Tabloul lui Magorski «Ovreeii la fluviile Babilonului» a fost onorat la Salonul din ăst an cu mare medalie de aur. Critica nu are cuvinte în deajuns, ca să slăvească geniul maestrului. Albert Wolff numește tabloul acesta o revelație. Baronul Hirsch oferă cinci-spre-zece mii de franci.»

— Leșin ! Scăpați-mă ! Nu pot scoate o vorbă. Știam bine că-mi reușise tabloul, dar un ast-fel de succes n'am visat nici odată.»

Numărul «Zmeului de hârtie» îmi scăpă din mâini.

Il luară de jos și îmi citiră din ultimele informații, următoarele comentarii, la depeși :

1. Comunicare... Aflăm chiar din gura maestrului, că are de gând să-și expue tabloul în frumoasa noastră capitală.

2. Comunicare. La întrebarea făcută maestrului de vice-prezidentul societății artistice de aci, dacă are cumva de gând să-și expue splendida-i lucrare în Varșovia, maestrul a răspuns: «Ași preferi ca tabloul meu să nu fie vândut la Paris, decât să nu fie expus la Varșovia.» Aveni speranța, ca aceste cuvinte să fie citite de urmașii noștri, deie Dumnezeu cât mai târziu, pe mormântul maestrului.

3. Comunicare. Mama maestrului a căzut greu bolnavă din pricina agitației provocată de depeșa din Paris.

4. Comunicare. În momentul de a pune sub tipar acest număr, aflăm că starea mamei maestrului nostru s'a îmbunătățit.

5. Comunicare. Maestrul nostru a primit din toate centrele mari ale Europei invitația de a expue tabloul său.

Sub impresia acestor grozave minciuni, îmi venii încetul cu încetul în fire. Ostrzynski, redactor la «Zmeul

de hârtie» și fost candidat la mâna Caziei, pare a-și fi pierdut mințile, căci lucrurile trec în adevăr peste ori-ce măsură. Bine înțeles, că voi expune mai întâiu tabloul în Varșovia, dar I) n'am vorbit cu nimeni despre acest lucru, II) vice președintele societății artistice nu m'a întrebat nimic și eu n'am răspuns nimic, III) mama a murit de nouă ani de zile și IV) în sfârșit n'am primit de nicăieri nici o invitație, ca să'mi expun tabloul.

În aceeași clipă îmi veni gândul: dar dacă depeșa o fi tot atât de adevărată ca și informațiile? Dar dacă Ostrzynski, care cu șase luni înainte fusese refuzat de Cazia, de și părinții ei erau de partea lui, vrea să-și răză de mine? Colegii mă asigurară că—deși Ostrzynski a fabricat informațiile—depeșa însă trebuie să fie adevărată.

Atunci veni și Stach Klosiewicz cu ediția de dimineață a «Equatorului» Depeșa era și în «Equator».

Răsuflai.

Felicitările începură din nou.

Bătrânul Sludecki, un ticălos, fals ca un șearpe, dar dulce ca mierea, îmi strânse mâna, spunând :

— Pe Dumnezeu ! Eu am avut în totdeauna încredere în geniul d-tale și te-am apărat, dragă colegule--(știi că în totdeauna m'ai făcut măgar) -- dar poate că nu dorești ca un *ja-presto* ca mine să-ți zică coleg ! Dacă-i așa, te rog să mă ierți, am făcut-o numai din obicinuință !»

În mine-l dau dracului, dar înainte de a putea răspunde, Karminski mă luă de o parte și-mi spuse încet, dar așa încât să-l auză și ceilalți:

— Iubite coleg, dacă ai nevoie de bani, te rog să mi-o spui--și...

Karminski e cunoscut din pricina serviabilității sale. Adesea ori ne spune: «Colegule, dacă ești strâmtorat, adresează-te mie și eu... La revedere!» Cu toate acestea e bogat. Îi răspunsei că—dacă nu voiu găsi nicăieri bani--o să-i cer lui.

Într'aceia veniră alți prieteni, suflete credincioase ca aurul mă înăbușiră aproape în îmbrățișările lor. În sfârșit se apropie Swiatecki — văd că e mișcat, dar caută s'ascunză acest lucru —și-mi spune răstit:

— Deși văd, că te-ai ovreit, tot îți mulțumesc ! Îi răspunsei și ne îmbrățișarăm cu putere.

Wach Poterkiewicz aminti în trecut, că i s'a uscat gâtul. Nu aveam nici un gologan, dar Swiatecki mai avea două ruble și ceilalți aveau și ei ceva bani. Făcurăm un punciu. Băură în sănătatea mea, mă aruncară din nou în sus și—după ce aflară că afacerea Suslowski e iar în curs—băură în sănătatea Caziei. Atunci se apropiă Swiatecki de mine și-mi spuse:

—Prostule, crezi că ei n'au citit depeșa, înainte ca domnișoara să-ți fi scris ?

Parcă m'ar fi lovit cineva cu o măciucă în cap! Pe când orizontul mi se lumina într'o parte, se întuneca de cealaltă. De la părinți te poți aștepta la toate, dar și Cazia să fie capabilă de atâta calcul?....

E însă foarte probabil să fi citit de dimineață depeșa și de aceea să mă fi chemat imediat.

În primul moment voiam să mă reped la Suslowski și să lămuresc chestiunea.

Nu putui însă să-i părăsesc pe prietenii mei. Pe lângă aceasta, sosi și Ostrzynski, elegant, rece, conștient de sine, înmănușat, ca de obicei! E spi-

ritual și trecut prin ciur și prin dârmon.

De pe prag îmi făcu semn cu bastonul și spuse;

—Te felicit, maestre—și eu te felicit!
Pe acest «și eu» îl spune atât de semnificativ, ca și cum felicitarea lui ar însemna mai mult decât a celorlalți.

Poate că-i așa.

—Dar ce ai născocit? strigai. Toate le-am aflat abia din «Zmeul de hârtie».

—Ce-mi pasă!—răspunse Ostrzynski.

—Și despre expunerea tabloului n'am pomenit nimic.

—Dar acum o faci! zise Ostrzynski liniștit.

—Dar mă-sa nu mai trăiește și deci nici nu s'a îmbolnăvit! strigă Woitek Mihalak.

—Iar nu-mi pasă! repetă Ostrzynskii cu demnitate scoțându-și și mânușa cealaltă.

—Dar cel puțin depeșa e adevărată?

—De sigur!

Acest lucru mă linișți pe deplin.

De recunoștință îi turnai punciu.

Duse paharul la buze, sorbi odată și zise:

—Mai întâiu în sănătatea ta și—apoi știi, în sănătatea cui?... Te felicit de două ori!

—De unde știi?

Ostrzynski dete din umeri:

—Suslowski a fost azi de dimineață la redacție.

Swiatecki murmură ceva despre ticăloșia oamenilor în general.

Eu nu mai putui să rabd și-mi luai pălăria.

Ostrzynski plecă cu mine,—pe drum îl lăsai, și după câteva minute, sunai pentru a doua oară la Suslowski.

Imi deschise Cazia. Părinții nu erau acasă.

—Cazia—zisei cu severitate,—tu ai știut de depeșă!

—Da—răspunse ea liniștită.

—Dar bine, Cazia!

—Cum, dragul meu? Părinții erau în dreptul lor; trebuie să aibă un motiv ca să se învoiască din nou.

—Dar tu, Cazia?

—Și eu m'am folosit de cel dintâi prilej— poți fi supărat pe mine, Wladdek?

Mi se luminează dinaintea ochilor și-mi păru că are pe deplin dreptate, Cazia mea! Intr'aceia Cazia se apropie de mine și-și răzimează căpșorul de brațul meu. O îmbrățișai pe jumătate, ea-și

înclină capul spre mine, închise ochii, apropiă gurița-i trandafirie și îmi șopti:

—Nu, nu, Wladek—nu acum—după nuntă, te rog.

În urma acestei rugăciuni, apăsai buzele mele pe gurița ei și rămaserăm astfel, până ce pierdurăm respirația.

Ochii Cazici luară o expresie de muribund. Apoi și-i acoperi cu mâna și zise :

—Nu te-am rugat să nu...

Dojana și privirea, ce mi-o aruncă, mă înduioșară într'atât, încât o săru-tai pentru a doua oară. Dacă iubești pe cineva, firește că-ți place mai mult să-l săruți decât bună oară să-l iei la bătaie. Și eu iubesc pe Cazia fără măsură și judecată, pentru toată viața, până la moarte și chiar dincolo de moarte! Ea sau nici una—basta!

Cazia își exprimă cu vocea pe jumătate înăbușită, teama de a fi pierdut stima mea. Ființă iubită! Ce prostii spunea! O liniștii, cât putui și începurăm să vorbim lucruri serioase.

Hotărâram ca în caz când părinții ar spune că au aflat mai târziu de depeșe, eu să nu arăt, că știu, cum stau lucrurile. Mă despărții de Cazia și-i făgăduii să mă întorc seara.

Alergai la biroul societății artistice, prin a cărui mijlocire puteam să intru mai ușor în legătură cu secretariatul «Salonului».

3

Dădui o depeșă declarând că sunt mulțumit cu suma propusă de baroul Hirsch, că am de gând însă să expun mai întâi, tabloul în Varșovia. Bani pentru alte cheltueli, îi împrumutai de la biroul societății artistice. Mi s'au dat fără nici o ezitare. Totul mergea ca pe roțile.

În «Zmeul de hârtie» ca și în «Equator» apărură biografiile mele, cari de altmintrelea nu conțineau nici o vorbă adevărată, dar cum zicea Ostrzynski: «ce-mi pasă?» Primii propuneri din partea unor reviste ilustrate: voiau să-mi dea portretul și producția tabloului. Bine și asta!

Bani o să fie din berechet!

4

Peste o săptămână primii o arvună de la baronul Hirsch.

Suma întreagă o voiu primi, când cumpărătorul va fi în stăpânirea pânzei. Într'aceia primii de la banca comercială cinci mii de franci în aur. De când sunt, n'am văzut atâția bani la un loc. Mă întorsei acasă, încărcat ca un catâr.

În atelier e mare întuneric. Risipii napoleonii pe dușumea și fiindcă până atunci nu mă tăvălisem nici o dată în aur, începui să mă tăvălesc pe jos. După mine Swiatecki. Proprietarul, care venise și el, credea c'am înebunit... Am petrecut de minune.

5

Ostrzynski îmi spuse într'o zi, că se simte fericit, că l-a refuzat Cazia, de oare-ce i se deschideau perspective, pe cari nici nu puteam să mi le închipui.

Sunt foarte mulțumit, sau mai bine zis mi-e indiferent. Ceia ce e sigur, e că Ostrzynski va ști să-și croiască drumul în viață.

Când se învârtea pe lângă Cazia, părinții și mai ales bătrânul Suslowski erau de partea lui. Avea atâta influență asupra acestuia, în cât acest Roman renunță la toată gravitatea sa.

Cazia însă nu l-a putut suferi din primul moment. Era un fel de desgust inconștient, căci după cum sunt convins, nu-i era antipatic prin trăsăturile caracterului său, cari ni-l fac neplăcut nouă, cari îl cunoaștem mai bine.

E un om ciudat, sau mai bine zis un literat ciudat.

Există nu numai la noi, ci probabil în toate centrele mai însemnate ale artei și ale literaturii, oameni, despre cari ne întrebăm fără voie, de unde o fi venind autoritatea lor.

Printre aceștia se numără și prietenul meu de la «Zmeul de hârtie». Cine ar putea să creadă că secretul însemnătății lui Ostrzynski și pricina existenței sale spirituale constă numai în aceia că nu stimează și nu prețuiește nici un talent și în special nici un talent literar—că trăiește din nesocotirea lor. Are pentru aceste talente disprețul unui om, căruia o corectitudine desăvârșită, agerime și spirit, îi asigură în totdeauna victoria în viața socială.

N'ai decât să-l vezi la ședințe, la adunări artistice sau literare, la banchete jubulare—cu câtă îngăduitoare ironie

tratează pe oameni, cari pe tărâmul creator pot de zece ori mai mult decât dânsul, cum îi doboară, cum îi strâmtorează cu logica și inteligența sa, cum se impune cu autoritatea sa literară.

De câte ori Swiatecki se gândește la acest lucru, cere o scândură de pat, ca să-i spargă capul. Pe mine însă nu mă miră nici de cum vaza, de care se bucură. Oamenii, cu adevărat talentați, sunt de multe ori nedibaci, modești și lipsiți de orice prezență de spirit și echilibru spiritual. De îndată ce un adevărat talent e singur cu sine însuși, atunci îi cresc aripă. Ostrzynski însă în altfel de împrejurări ar trebui să se ducă să se culce, căci nu ar avea ce vorbi cu sine.

Viitorul va face rânduială printre astfel de oameni, va da fiecăruia locul ce i se cuvine. Ostrzynski e destul de deștept, ca să priceapă acest lucru. În sufletu-i însă trece cu batjocură peste el. E mulțumit că pentru moment înseamnă ceva și că lumea îl socotește mai mult de cât pe alții, cari îi sunt superiori.

Noi pictorii îl împiedicăm mai puțin. Câte odată face reclamă și pentru talente literare. Nu-i vorbă, numai atunci,

când interesul «Zmeului de hârtie» sau concurența cu «Equatorul» cer acest lucru. În colo e un bun camarad. Pot spune chiar că-mi place, dar!...

Să-l ia naiba pe Ostrzynski—destul am vorbit de el!...

6

O să mă facă, într'o bună zi, să-mi iau lumea 'n cap.

Ce comedie! De când am glorie și bani, Suslowski, împotriva tuturor așteptărilor mele, mă disprețuiește. El, soția sa, toate rudele Caziei, mă primesc cu răceală.

Chiar în seara întâia mi-a declarat Suslowski, să nu-mi închipui cumva, că noua mea poziție a avut vre-o influență asupra lui, nici să presupun că fac o deosebită cinste familiei.—În cazul contrariu ar trebui să accentueze, că— deși el și soția sa sunt gata să jertfească multe pentru fericirea copilului lor, acest copil nu poate cere, ca ei să renunțe la demnitatea lor de oameni. Mama adause, că copilul lor știe, unde poate găsi un refugiu pentru orice împrejurare. Buna Cazia mă

apără, adesea ori cu multă impetuo-
zitate. Bătrânii însă pândesc orice
vorbă a mea.

De îndată ce deschid gura, Suslowski
își mușcă buzele, se uită la nevastă-sa
și dă din cap, ca și cum ar voi să zică:
«Știam că o să ajungă lucrurile aici!»
Așa mă urmărește de dimineață până
seara!

Toate acestea nu sunt decât prefă-
cătorie și nu au alt scop decât să mă
ție în lanț! În fond, ochii le sunt în-
dreptați asupra celor cinci-sprezece
mii de franci și au tot atât de mare
interes în afacerea asta, cât am și eu,
deși din alte motive.

Lucrul trebuie limpezit.

Au ajuns atât de departe, încât a-
proape mi se pare, că am făcut o mo-
jicie, primind medalia de aur și cinci-
spre-zeee mii de franci pentru ta-
bloul meu.

7

Sosi și ziua logodnei oficiale.

Cumpărai un inel de toată frumu-
sețea, în stilul Ludovic XV, care dis-
plăcu atât Caziei, cât și părinților ei,

căci în toată casa nu e nimeni, care să aibă ideie de artă.

Mult o să am de lucru până ce oiu izbuti să scot din Cazia tot ce e burghez și s'o fac să simtă cu adevărat artistic. De vreme ce mă iubește, am toată nădejdea.

În afară de Swiatecki n'am poftit pe nimeni la logodnă. Îl rugai să facă mai înainte o vizită la Suslowski. El însă îmi declară, că—deși a dat faliment din punct de vedere moral și fizic—nu e totuș atât de decăzut, încât să facă vizite. Urâtă afacere!

Trebuie să pregătesc pe Suslowski, că prietenul meu e un original în toată puterea cuvântului, dar un pictor genial și un om prea cinstit.

Când Suslowski află, că prietenul meu pictează «cadavre mari», «mijlocii» și «mici», încruntă din spâncene și declară, că a avut a face în totdeauna numai cu oameni cinștiți, că întreaga lui carieră de funcționar e fără pată și că astfel trage nădejdea că domnul Swiatecki va ști să respecte obiceiurile unei cinstitute case de burghez.

Mărturisesc că în această privință

nu sunt lipsit de oarecare teamă și de dimineată mă lupt cu Swiatecki. Susține cu încăpățănare să vie încălțat cu niște cizme până la genunchi.

Îl conjur, îl rog, îl implor.

În cele din urmă cedează, declarând că în definitiv nu vede nici un motiv pentru care să nu facă pe nebulă. Din păcate, ghetele sale amintesc încălțăminte exploratorilor din Africa centrală. Și-au pierdut lustrul numai decât după ce cizmarul le-a adus pe credit acasă.

Dar nu e de făcut nimic!

Ceia ce-i mai rău, e capul lui Swiatecki, care pare un vârf de munte acoperit de păduri, în care furtuna și-a făcut ravagiile sale. Dar în potriiva acestui lucru nu se poate face nimic, căci în toată lumea nu cred să se găsească vreo țesală potrivită pentru acest păr. În schimb însă îl silii să îmbrace o haină cum se cade în locul bluzei, pe care o purta în toate zilele. Mă ascultă, dar avea înfățișarea unuia din cadavrele sale și în același timp o mină mormântală. Pe drum, toată lumea se uită la bățul lui noduros și la imensa-i pălărie,—dar eram obicinuit cu asta....

Sunăm și intrăm.

Din sală auzii vocea vărului Iacowicz, care discuta chestiunea suprapopulației. Vărul Iacowicz vorbește în totdeauna despre această chestiune. Tema asta e toată a lui înțelepciune. Cazia pare un nor în rochița-îde muselină—încântătoare! Suslowski e în frac, rudele în frac, bătrânele mătuși în rochii de mătase.

Intrarea lui Swiatecki face impresie. Suntem examinați cu oare-care neli-niște..... Swiatecki privește întunecat în juru-i și declară lui Suslowski, că n'ar fi supărat pe boeri, dacă n'ar fi ca «Wladek să se însoare sau așa ceva».

Acest «așa ceva» făcu un efect fatal. Suslowski se întinse cu demnitate și întrebă ce înțelege domnul Swiatecki prin «așa ceva». Domnul Swiatecki răspunde, că lui îi este tot una, dar că pentru Wladek ar fi în stare să-și dea cu lac, mai ales dacă ar ști că-i place domnului Suslowski... Viitorul meu socru ne aruncă o privire, în care mirarea și amărăciunea se luptau între ele.

Din fericire izbutii să scap situația, rugând pe viitorul meu socru, cu o

uimitoare prezență de spirit, să mă înfățișez acelor membri ai familiei, pe cari nu-i cunoșteam încă.

Furăm recomandați și toată lumea se așeza.

Cazia se așeză lângă mine, punându-și mâna în mâna mea. Odaia e plină de oameni, dar toți sunt țepeni și tăcuți. Aerul e plumburiu.

Vărul Iaczkowicz revine la tema suprapopolației. Swiatecki se uită sub masă. În tăcere generală, răsună tot mai distinctă vocea vărului, care scoate câte un ton șuierător, de câte ori trebuie să pronunțe un «și», fiindcă-i lipsește un dinte din față.....

—Cele mai grozave nenorociri se pot naște cu vremea pentru toată Europa,— zise Iaczkowicz.

—Emigrare..... spuse unul dintre asistenți.

—Statistica dovedește, că nici emigrarea nu împiedică suprapopulația.

De odată Swiatecki ridică capul și privi pe vorbitor cu ochii săi de crap.

—Atunci ar trebui să se introducă și la noi obiceiurile chinezești, murmură el cu un aer supărat.

—Iertați-mă, ce înțelegeți prin obiceiuri chinezești?

—In China părinții au dreptul să omoare pe copiii tâmpiți. Ar trebui, ca la noi copiii să aibă dreptul să măture pe părinții idiști.

S'a isprăvit! A căzut trăsnetul. Sofaua geme sub mătuși și mie-mi vine să mor. Suslowski închide ochii și pierde, pentru câțva timp, graiul.

Tăcere generală.

Apoi răsună vocea tremurând de furie a viitorului meu socru:

—Domnul meu, sper, că d-ta ca creștin...

—De ce să fiu numai decât creștin? Îl întrerupse Swiatecki.

Alt trăsnet! Sofaua cu mătușile începe să tremure ca prinsă de friguri și se scufundă într'un abiz. Simt, că și sub mine se deschide pământul.

Totul e pierdut, toate speranțele zădărnice!

Deodată răsună râsul Caziei, ca și un clopoțel de argint. După ea începe și vărul Iaczkowicz să râză, fără să știe de ce și după pilda lui, mă apucă și pe mine râsul, de asemenea fără nici un motiv.

—Tăticule! strigă Cazia. — Wladek ți-a spus dinainte, că domnul Swiatecki

e un original. Domnia sa glumește. Știu foarte bine, că are o mamă, pentru care e fiul cel mai bun din lume!

Mare hoțoaică e Cazia asta! Nu numai că inventă, dar și ghicește—Swiatecki are într'adevăr o mamă și e un bun fiu.

Râsul Caziei și vorbele ei deteră o altă direcțiune discuției, care se curmă apoi prin intrarea servitorului, care aducea vin și prăjituri.

E același rânduși, care deună-zi mia luat ultimele mele trei ruble. Acum l-au vârat într'un frac și pășește mândru ca un lacheu. Ține ochii țintă pe tavă. Paharele se ciocnesc, iar el înaintează încet, ca și cum ar duce un pahar cu apă, plin până în gură.

Mă tem să nu scape tava. Din fericire, teama mea e nefundată.

După câteva momente se umplu paharele.

Trecem la actul propriu zis al logodnei.

O verișoară ține o farfurie de porțelan, pe care se află două inele. Ochii-i ies din cap de curiozitate și întreaga ceremonie o transportă într'un ast-fel de extaz, încât începe să sară cu farfurie cu tot. Suslow-ski se scoală, ceilalți îi imită, se aude un zgomot de scaune date la o parte.

Tăcere profundă. Aud una dintre mat-

roane șoptind, că s'ar fi așteptat, ca inelul meu să fie mai «ca lumea». Cu toată această observație dispoziția e atât de solemnă, în cât muștele cad de pe păreți...

Suslawski ia cuvântul... «Copiii mei! Pri-miți binecuvântarea părintească.» Cazia în-gennchiă, eu în-genunchiai lângă ea...

Ce mutră o fi făcând Swiatecki. Dum-nezeule!

Nu îndrăzneam să-l privesc. Mă uit la rochia de muselină a Kaziei, care face o pată foarte frumoasă pe covorul roșu închis. Măinile ambilor părinți se odihnesc pe capetele noastre. Apoi viitorul meu so-cru luă cuvântul:

«Fiica mea! In casa părintească ai avut cea mai frumoasă pildă, despre ceia ce fe-meia trebuie să fie pentru bărbatul ei. Cred, că nu e nevoie să-ți vorbesc despre da-toriile, in cari (sper) te va iniția bărba-tul tău!...

Mă adresez d-tale, iubite domnule Wla-dislaw...» Urmă un mic discurs, în timpul căruia numărăi până la o sută și apoi în-cepui iar de la unu. Cetățeanul Suslawski funcționarul Suslawski, părintele Suslawski romanul Suslawski, avu prilejul să-și arate toată mărimea sufletească... Vorbele: copil, părinți, datorii, viitor, fericire, ghimpi, cu-

rățenie de conștiință și altele, îmi zbârnâiau la ureche ca un roi de albine, mă înțepau în ceafă, în obraz, în creștetul capului...

Se vede, că prea mi-am strâns cravata, căci mi se face rău. Auzii plânsul doamnei Susłowska, care mă mișcă mult, căci e o femeie prea cum se cade. Auzii, cum se atinseră inelelor. Isuse Cristoase! Ce muțră o fi făcând Swiatecki!

În sfârșit ne scularăm. Verișoara îmi împinse farfuria sub ochi. - Schimbai inelele cu Cazia...

Jff! Sunt logodit; Credeam că s'a isprăvit. Ași! Susłowski mă îndemnă să cer binecuvântarea mătușelor.

Ne supuserăm. Sărutai cinci mâini, ce păreau niște picioare de berze... Toate mătușile sperau că voiu justifica așteptările lor.

Ce așteptări or fi pus în mine? Vărul Iaczkowicz mă strânge în brațe. Hotărât lucru, prea mi-am strâns cravata...

Ce a fost mai greu, a trecut. Se înseră... Aduseră ceaiul.

Mă așezai lângă Cazia și mă făceam, că nu văd pe Swiatecki. Ticălosul iar mă băgă în fiori, răspunzând la întrebarea, dacă dorește rom în ceai, că nu bea romul decât cu sticla... În sfârșit, seara se termină cu bine.

Ieșirăm pe stradă. Respirai cu putere-

Fără doar și poate, prea mi-am strâns cravata. Mergeam alături de Swiatecki, fără să vorbim. Tăcerea asta începu să mă supere și să-mi devie nesuferită. Simt, că s'ar cădea să-i spun ceva lui Swiatecki, să i vorbesc despre fericirea mea, despre dragostea mea...

Imi luai inima în dinți. Nu merse!

În cele din urmă, când ajunserăm în apropierea atelierului, îi spusei:

—Mărturisește, prietene,—că viața tot e frumoasă ;

Swiatecki se opri, se uită în ochii mei și-mi răspunse:

—Maimuță !

Și toată seara nu mai schimbarăm nici o vorbă.

8

La o săptămână după logodnă sosiră «Ovreei» mei la expoziție. Tabloul fu expus într'o sală deosebită și administrația percepe o deosebită taxă de intrare. Jumătate din câștigul net e pentru mine.. Expoziția geme de lume de dimineață și până seara.

O singură dată am fost acolo. De vreme ce însă mă priveau mai mult pe mine decât tabloul meu, nu mă mai dusei...

La ce să mă supăr de prisos?

Chiar dacă tabloul meu ar fi o operă de artă de o însemnătate ne mai pomenită până atunci, publicul l-ar privi cu aceeași curiozitate cu care privește un hotentot, care înghite porumbei de vii. Un astfel de hotentot sunt și eu în momentul acesta... M'ar bucura lucrul acesta, dacă ași fi într'adevăr, precum susține Swiatecki, o mai-muță. Sunt însă prea mult artist, pentru ca să nu mă supere o astfel de înjosire a artei, în favoarea unei persoane ajunse la modă...

9

Acum trei săptămâni nu știa lumea nimic despre existența mea,—acum primesc zeci de scrisori, mai ales declarații de dragoste. Din cinci, patru încep de sigur cu vorbele:

«De sigur, că vei disprețui pe femeia, care ș. a. m. d.»... De sigur că nu o voi disprețui, numai de m'ar lăsa în pace.

De n'ar fi Cazia, mărturisesc, că nu ași trece cu vederea aceste declarațiuni sentimentale.

Ceia ce mă revoltă mai cu deosebire, e: cum își poate inchipui o astfel de «necunoscută», că un bărbat care n'a văzut-o nici odată, ar putea-o iubi așa, cu una cu

două. Să te vedem întâiu, frumoasă necunoscută! Și, după ce te voi fi văzut, îți voi spune... vai! nu-ți voi spune nimic, căci Cazia...

Am mai primit o scrisoare anonimă de la vreo prietenă bătrână, care pe mine mă numește «maestru» și pe Cazia «gâscuțică». —Maestre, asta-i femeie pentru d-ta? (întrebă batrâna mea prietenă). Asta-i o alegere demnă de acela, asupra căruia sunt îndreptați ochii întregii națiuni! D-ta ești jertfa unei intrigi etc».

Curioasă ideie! Să nu mă însor după placul meu, ci după gustul opiniei publice.

Sărmana Cazia le stă în cale!

De sigur, există crime mai mari de cât scrisorile anonime, dar nu există mai mari... cum să mă exprim mai cu perdea?... dar.. să las asta!

Ziua nunței noastre încă nu e hotărâtă, dar se apropie.

Rugai pe Cazia să se îmbrace frumos și să meargă cu mine la expoziție. Vreau să ne vadă lumea împreună...

Au sosit și «cadavrele» lui Swiatecki de la Paris.

«Ultima întâlnire» îi zice tabloului și înfățișează pe un tânăr și pe o fată, întinși pe masa de autopsie. Ideia fundamentală

și se desvăluie la prima vedere. Se vede, că cei doi s'au iubit în viață, că mizeria i-a despărțit și moartea i-a împreunat din nou.

Studentii, ce sunt plecați peste cadavre, au ceva useat în expresie. La perspectiva sălii de autopsie se observă câteva greșeli, dar în schimb «cadavrele» sunt minunate. Te lovește parcă o duhoare rece din ele. La «Salon» tabloul n'a primit nici măcar mențiune, poate fiindcă făcea o impresie atât de penibilă... Critica însă l-a laudat.

În breasla noastră sunt fără îndoială multe talente. Așa, spre pildă, pe lângă «cadavrele» lui Swiatecki, a fost expusă, «Moartea lui Korecki,» de Franck Cepkowski. O putere uriașă și o individualizare măreață!

Swiatecki zice, că Franck e un idiot, mai întâiu fiindcă se piaptăna cu cărare și are barbișon, apoi fiindcă se îmbracă după ultima modă și în sfârșit fiindcă e grozav de ceremonios și de bine crescut și amintește prea de multe ori pe nobilele sale neamuri.

Dar Swiatecki se înșală...

Talentul e o pasăre, care își face cuibul unde-i place: când în mijlocul lărgăganului, când într-o grădină bine îngrijită.

Am văzut la Paris și la München pictori ce semănau a rânduși sau a frizeri și ghi-gherli—n'ai fi dat o para chioară pentru

oamenii ăștia. Și totuși ticăloșii aveau un entuziasm, un simțimânt al formei, un colorit și o putere de a reda pe pânză cele imaginate, încât te apucă mirarea. Ostrzynski, care pentru orice avea câte o denumire, ar fi zis: «*Spiritus flat ubi vult*».

După părerea lui Swiatecki pictura istorică e «o barbarie obscură». Nu pictez scene istorice, așa că nu sunt interesat direct în această chestiune, dar când trebuie s'aud din toate părțile așa numita teorie progresistă, se vede, de ce sunt sătul de ea!

Scumpii noștri pictori polonezi, fac o greșeală: se cunună cu câte o doctrină artistică și apoi trăiesc sub stăpânirea ei, privesc totul cu ochii ei, modelează arta după ea și prin urmare sunt mai buni apostoli decât pictori. Pe de altă parte, am cunoscut pictori, cari vorbeau, până ce nu mai puteau, despre ceia ce e arta și despre ceia ce ar trebui să fie și cari, când era vorba să puie mâna pe penel, nu știau ce să facă.....

De multe ori credeam, că e de datoria filosofilor să creeze o teorie a artei și în caz când nu ar fi bună, răspunderea ar fi a lor. Pictorii însă ar trebui să picteze, așa precum le dictează inima, dar să știe să picteze, căci ăsta-i lucru de căpetenie....

După a mea părere, cel mai mic talent face mai mult decât cea mai grozavă teorie.

10

Am fost cu Cazia și cu Suslowski la expoziție.

Dinaintea tabloului meu,—tot îmbulzeală.

Când intrarăm, lumea începu să șoptească și de data asta întreaga atenție nu se îndreptă, nici asupra-mi, nici asupra tabloului meu, ci asupra Caziei. Mai ales doamnele nu-și luau ochii de la ea. Observai că ea se bucura grozav de acest lucru...

Ceia ce e mai prost, e, că a supus, că tabloul lui Swiatecki e murdar. Suslowski fu de părerea ei, eu însă turbam. Ce păreri despre artă are și Cazia asta!

De necaz mă despărții de ei, sub cuvânt că trebuie să mă duc la Ostrzynski. Mă dusei la el, dar numai ca să-l iau cu mine la dejun.

11

Am văzut o minune și gata!

Acum am înțeles, pentru ce omul are ochi.

Corpo di Baccho! Ce frumusețe!

Mergeam cu Ostrzynski. La colțul străzii Wierzbowa, trecu o doamnă pe lângă noi. Rămăsei ca inlemnit, ca împietrit. Căscai

ochii, pierdii cunoștința... Fără voie pusei mâna pe cravata lui Ostrzynski, o deslegai — și ajutor — mă topesc!

Că are trăsături desăvârșite, asta nu înseamnă nimic ! Obrazul încă nu e nimic ! E o creațiune artistică. O operă de artă, ca desemn, culorit, simțire. Grenze ar învia la această priveliște și apoi s'ar spânzura, convins că până atunci nu pictase decât pocitanii,

Privesc, privesc și nu-mi pot întoarce ochii de la ea... Mergea singură...

Ba nu! Impreună cu ea, mergeau poezia, muzica, primăvara, voluptatea, dragostea. Nu știu de ași putea-o pițta, căci mai de grabă ași voi să ingenunchiu dinaintea-i și să-i sărut picioarele, ca mulțumire că-i atât de frumoasă. Ce ași vrea, nici eu nu mai știu!.....

Trece pe lângă noi strălucitoare ca o zi de vară. Ostrzynski o salută, dar ea nu-l vede.... Mă deștept ca dintr'un somn vrăjit și strig:

—După ea !

—Ai înebunit? zice Ostrzynski.—Să-mi leg cravata. Lasă-mă în pace, o cunosc...

—O cunoști? Prezintă-mă!

—Nici nu-mi trece prin minte! Vezi de mireasa ta!

Blestemai pe Ostrzynski și pe urmașii lui, până la al noulea neam. Voiam s'o urmăresc singur pe necunoscută.

—Adevărat că o cunoști? întrebai pe Ostrzynski.

—Eu cunosc pe toată lumea!

—Cine e?

E doamna Elena Koleczanowska, născută Turno, *alias* domnișoară văduvă.

—Cum, domnișoară văduvă?

—Fii-ndcă bărbatul ei a murit la banche-tul de nuntă. Când îți vei veni în fire, ți-oiu povesti istoria ei. Așa dar,—era un domn bogat, fără copii, Koleczanowski de Kolecza-nowo, un șleachțiț din Ucraina. Avea niște rubedenii grozav de nobile, ce trăgea nădejde să-l moștenească și un gât grozav de scurt, ce îndreptătea speranțele acestor moșteni-tori. L-am cunoscut. Erau oameni prea o-norabili, dar—cum se întâmplă de obicei în lume—și cei mai onorabili și desintere-sați dintre ei nu se puteau opri, de a nu se uita din când în când la gâtul lui Koleczanowski. În cele din urmă bătrânul se supără și în necazul familiei sale peți pe ficia vecinului său. Făcu un contract de căsătorie în regulă și-i transcrise întreaga sa avere. Urmă căsătoria și ospățul de nuntă. Când se isprăvi masa, o congestie

il omoară pe loc... Astfel că doamna Elena, e domnișoară văduvă. — Ai înțeles acum?

— De mult e asta?

— De trei ani. Era atunci de douăzeci și doi de ani... De atunci și până acum ar fi putut să se mărite de douăzeci de ori, dar nu vrea... Lumea credea că așteaptă un prinț. Dar nu era așa, căci deunăzi a refuzat unul. Alt-fel știu cu siguranță, că nu e de loc pretențioasă, lucru ce reiese și din faptul că până în ziua de azi doamna Kolczanowska trăiește în cea mai intimă prietenie cu glorioasa, simpatica și talentata noastră Eva Adami, cu care a fost împreună la școală.

La aceste vorbe era cât pe ce să săr în sus de bucurie.

Dacă-i așa, n'am nevoie de Ostrzynski!

Scumpa și buna mea Evișoară o să mă ajute, ca să cunosc pe doamna Elena Kolczanowska.

— Ascultă, nu vrei cu nici un chip să mă prezinți? întrebai pe Ostrzynki.

— În definitiv, dacă vrei să faci cunoștința cuiva, tot isbutești! răspunse Ostrzynki. Fiindcă m'ai scos din pâine la Cazia, n'ași voi să zică lumea, că am contribuit ca... De altfel, de unde știu eu... Adio!

12

În ziua aceea era vorba să mănânce la Suslowski. Le scrisei, că mă doare o măsea.

Nu m'au durut nici o dată măselele, dar s'ar fi putut întâmpla să mă doară.

Toată ziua nu mi-a eșit Elena din minte. Ce pictor ar fi acela, care n'ar visa într'una, după ce ar fi văzut o astfel de frumusețe? În gând i-am făcut portretul, poate de vreo zece ori. Mi-a venit și ideea unui tablou, în care Elena ar face o deosebită impresie. N'ar trebui decât s'o mai văd de câteva ori.

Alergai la Eva Adami, dar nu o găsiți acasă.

Seara primii un bilet de la Cazia, în care mă poțtea pentru a doua zi în grădina saxonă și apoi la ei, ca să luăm cafeaua. Mare chin grădina și cafeaua asta!

Nu mă pot duce, căci dacă n'o găsesc pe Eva de dimineață, apoi nu o mai pot vedea toată ziua...

Eva Adami (ăsta-i numele ei de teatru— în realitate o cheamă Anna Jedlinska) e o ființă excepțională.

Suntem prietini de multă vreme și ne spunem pe nume...

De nouă ani de zile e la teatru și e curată, în înțelesul cel mai strict al cuvântului.

Nu-i vorbă, sunt multe femei la teatru, cari sunt nevinovate fizicește. Dacă însă gândurile lor ascunse ar ieși la iveală, îmi închipui, că cel mai nerușinat om s'ar roși. Teatrul strică sufletele și mai ales sufletele de femei. E greu de admis ca într'o femeie, care în fie ce scară face pe îndrăgostita, pe credincioasa și pe mărinimoasa, să nu se formeze în cele din urmă o instinctivă reprezentare, potrivit căreia toate aceste virtuți nu formează de cât podoaba externă a artei dramatice și n'au nimic de comun cu viața reală.

Deosebirea grozavă dintre artă și viața reală, întărește pe artiste în această închipuire. Rivalitatea și setea de glorie otrăvesc în al lor suflet orice tendință mai nobilă.

Continuul contact cu oameni atât de stricați, cum sunt actorii, deșteaptă sensibilitatea. Și cea mai albă pisică de Angora, și-ar pierde în astfel de împrejurări culoarea nevinovățici. Numai un prea mare talent poate ieși biruitor—un talent, purificat de focul artei—sau o natură cu totul estetică, prin care răul pătrunde tot atât de puțin, ca și apa prin penele lebedei.

Între aceste naturi «impermeabile» se numără Eva Adami.

Seri întregi discutăm cu colegii mei, despre lumea artistică, de la cea mai înaltă clasă—poezii—până la cea mai de jos—actorii.

Artistul e o ființă, în care puterea imaginativă e mult mai dezvoltată decât la ceilalți muritori—o ființă mult mai primitoare de impresii decât celelelalte—maisensuală, mai pasionată—o ființă ce cunoaște totul în domeniul fericirii și al bucuriilor vieții. El trebuie să aibă un caracter și o voință de fier, spre a putea rezista ispitelor.

După cum însă nu e scris nicăieri, ca o floare, ce e mai frumoasă decât altele, să fie și mai rezistentă împotriva furtunei, tot astfel nu există nici un motiv, pentru care un artist să aibă mai mult caracter decât un om de rând. Dimpotrivă, e foarte explicabil, dacă pe alocurea dovedește mai puțin caracter, căci puterea sa vitală se pierde în lupta dintre artă și viața de toate zilele. E ca o pasăre boimăvă, care suferind de friguri continuu când se înalță în văzduh, când își târăște aripile oboseite în pulbere. Arta-l face să disprețuiască pulberea, dar viața de toate zilele-i răpește puterea de a se

înălța. Din această pricină se observă atât de des la artiști, procesul de dezbinare între viața lăuntrică și cea externă.

Lumea, care cere mai mult de la artiști, decât de la ceilalți oameni, poate să aibă dreptate—când îi condamnă—dar și Cristos va avea dreptate, când îi va înălța în slăvile cerului...

Nu-i vorbă, Ostrzynski „susține, că actori fac parte din lumea artistică, așa precum ar face parte din ea, trompetele, tobele și altele,—dar acest lucru nu-i adevărat. Cea mai bună dovadă e Eva Adami, care-i artistă din cap până în picioare, atât prin talentul ei, cât și prin acel simțimânt artistic, care—ca o mamă—a ferit-o de rele..

Cu toată prietenia mea, n' o văzusem de multă vreme. Când mă zări, nu mai putu de bucurie, dar făcu o mutră ciudată, pe care nu o putui pricepe.

—Ce mai faci, Wladec? mă întrebă ea. Bine că te mai văd!

Imi părea bine, că o găsisem.

Era îmbrăcată într'un halat turcesc—flori roșii pe un fond crem—cu o garnitură lată și mânecile desfăcute. Con-

trastul dintre paliditatea ei, ochi-i ca viorelele și culoarea garniturai, era foarte frumos.

Ii spusei acest lucru, de care se bucură grozav și apoi trecui la afacerea mea.

—Scumpa mea divă, cunoști pe doamna Koleczanowska, încântătoarea frumusețe din Ucraina?

—De sigur. E prietena mea de școală.

—Prezintă-mă!

Eva dete din cap.

—Scumpa mea, dulcea mea, fă-mă hatârul ăsta!

—Nu, Władek! Nu se poate!

—Vezi, cât ești de rea și odată era cât pe ce să mă îndrăgostesc de tine!

Ce mimoză și Eva asta! Când auzi ee-i spusei, se schimbă la față, își rezimă coatele pe masă și mă întrebă :

—Când a fost asta?

Eram grăbit să vorbesc de Elena, dar fiindcă într'adevăr era cât pe ce să mă îndrăgostesc odată de Elena, începui să-i povestesc.

— A fost așa... După teatru, ne-am dus, împreună, în grădina botanică. Ți-aduci aminte,—ce noapte splendidă! Ședeam pe o bancă în apropierea ba-

zinului.... Ziceai, că vrei s'auzi, cum cântă privighetoarea. Eu eram cam melancolic. Scosesem pălăria, fiindcă mă durea capul. Tu, te-ai dus la bazin, ai muiat batista în apă și mi-ai pus-o pe frunte. Mi-ai părut atunci un înger de bunătate. Mă gândeam: «De i-oiu lua mâna și i-oiu săruta-o—s'a isprăvit cu mine....»

—Ei, și—? întrebă Eva încet.

—Te-ai mutat de odată de lângă mine, ca și cum ai fi bănuit ceva.

Eva rămase câteva clipe îngândurată, apoi zise c'o grabă nervoasă:

—Să nu mai vorbim de asta, rogu-te.

—Bine, că nu mai vorbim.... Știi, Evo, prea te iubesc mult, ca să mă pot îndrăgosti vre odată de tine. Una exclude pe cealaltă. De când te cunosc, am pentru tine o adevărată prietenie!

—Dar—răspunse Eva,—e adevărat că te-ai logodit?

—Adevărat.

—De ce nu mi-ai spus nimic?

—Afacerea fusese întreruptă și nu s'a reluat decât de foarte puțină vreme. Dar dacă vrei să-mi spui, că n'am drept, ca logodit, s'o cunosc pe Elena, apoi îți răspund,—sunt pictor înainte

de a fi logodit. Pentru ea nu-mi închipui, că ți-e frică?

— Nu-ți închipui una ca asta. Nu te duc la ea, fiindcă nu vreau ca lumea să vorbească. Se zice, că de câteva săptămâni, jumătate din femeile orașului nostru sunt amorezate de tine. Se povestesc lucruri ne mai pomenite despre succesele tale. Eri auzii, că tu din cele zece porunci, ai făcut una — știi care?

— Ei?

— Să nu poștești la nevasta apropielului tău în deșert...

— Doamne Dumnezeu! Dar spiritul nu e rău.

— Și potrivit, nu-i așa?

— Ascultă, Evo! Vrei să afli tot adevărul? Am fost în totdeauna timid și stângaciu și n'am avut nici odată succes la femei. Oamenii vorbesc fel de fel de neadevăruri.

— Povero maestro!

— Ia lasă italiana în pace.. Mă duci la doamna Colczanowska?

— Dragă Wladek, nu pot... De oare-ce acum treci drept un Don Juan,—nu se poate ca eu, actrița, să te introduc la o femeie, care e singură în lume și care atrage asupra-i atenția tuturor.

— Dar tu de ce mă primești?

— Eu? Asta-i altceva! Eu sunt ac-triță și pot lua asupra-mi cuvintele lui Shakespeare: «Fii curată ca zăpada și candidă ca gheața — și tot nu vei scăpa de colomniel»

— Știi că-mi vine să înebunesc? Fie-cine poate s'o cunoască, poate să se ducă la ea, poate s'o privească, nu-mai eu nu! Și de ce? Fiindcă am pic-tat un tablou bun și am ajuns la oare-care renume!

—Din punctul tău de vedere ai drep-tate—răspunse Eva zâmbind. Trebuie însă să-ți spun, că am știut de înainte, pentru ce vii la mine. Ostrzynski a fost aici și a susținut, că ar fi mai bine să nu te introduc la Elena.

— Ah, am înțeles! Și tu i-ai făgăduit?

— Dimpotrivă, m'am supărat... Cu toate acestea cred și eu, că ar fi mai bine să nu faci cunoștința Elenei. Dar acum să vorbim de tabloul tău.

— Lasă-mă în pace cu tabloul meu și cu toată pictura. Dacă-i așa, o să lucrez singur. Îți declar, că în timp de trei zile voi face cunoștința doam-nei Colczanowska, chiar dacă ar fi să intru la ea travestit.

— Travestește-te ca grădinar și du-i un buchet din partea lui Ostrzynski!

În clipa ceia îmi trecu prin minte o idee, ce-mi păru atât de fericită, încât mă lovii pe frunte și, uitând toată supărarea provocată de refuzul Evei, strigai:

— Dă-mi cuvântul tău, că n'ai să mă dai de gol!

— Ți-l dau! — zise Eva curioasă.

— Află așa dar, că mă voiu travesti ca harpist bătrân. Costumul potrivit și harpa le am. Ucraina o cunosc cu deamănuntul și cântece rusești știu să cânt. Doamna Colczanowska e din Ucraina și mă va primi de sigur. Ai înțeles acum?

— Ce idee originală! zise Eva.

Ea e prea mult artistă, pentru ca să nu-i placă planul meu. Îmi dădu cuvântul, că nu mă va da de gol și nu avea nimic de obiectat împotriva planului meu.

— Ce idee! repetă ea. Elena își iubeste atât de mult Ucraina ei, încât de sigur se va înduioșa, când va auzi aici în Varșovia, cântecele-i părintești.. Dar ce o să-i spui, cum o să-i lămurești faptul că te găsești aici pe malurile Vistulei?

Fără voie, Eva e cuprinsă și ea de entuziasmul meu.

Ne apucarăm să facem un plan de conspirație în toată regula.

Hotărâm să mă travestesc în toată regula și să plec cu Eva în trăsură, spre a nu ațâța prea mult curiozitatea trecătorilor. Doamna Elena nu era să știe nimic și numai cu timpul trebuia să-i descopere Eva secretul.

Râserăm amândoi de planul nostru, apoi începui să sărut mâinele Evei și ea mă opri la dejun.

Seara o petrecui la Suslowski. Cazia păru puțin cam burzuluiță, din pricină că nu venisem de dimineață. Eu înduram toate, ca un înger și mă gândeam la aventura de mâine și... la Elena.

13

Un-spre-zece de dimineață.

Eva trebuie să vie dintr'o clipă într'alta. Imbrăcase o cămașe de pânză ordinară, care-mi lăsa pieptul puțin descoperit, o haină de postav, o curea, cizme și tot ce mai trebuia.

Părul perucei cărunte îmi da în ochi, așa ca nu i-ar fi trăznit cuiva prin minte, că purtam o perucă. Barba

mi-era o capodoperă de răbdare. Aveam înfățișarea unui om de șapte-zeci de ani.

Swiatecki spunea, că în loc să pictez, ași putea să-mi scot pâinea ca model, ceia ce pentru artă ar fi un adevărat câștig.

Ceasu-i un-spre-zece și jumătate.

Iacă și Eva.

Pusei în trăsură o legătură cu hainele mele obicinuite, pentru cazul când ar fi trebuit să mă schimb. Apoi luai harpa, o pornii la trăsură și spusei:

— Prea slăvit să fie Domnul nostru Isus Cristos!

Eva e peste măsură de mirată și de încântată.

— Splendid! Neîntrecut! spunea ea râzând. Numai unui artist îi poate trece așa ceva prin minte!

Ea parcă-i o dimineață de vară. E îmbrăcată cu o rochie de mătase și are o pălărie de paie cu flori de mac. Nu-mi pot lua ochii de la ea. Venise cu trăsura deschisă și lumea de pe stradă se strânsese grămadă în jurul nostru.. Ei nu-i păsa.

În cele din urmă trăsura începu s'opornească. Inima-mi bătea cu putere... Peste un sfert de ceas voiu vedea pe

Elena... Nu trecură câteva minute și întâlnirăm pe Ostrzynski.

De omul ăsta trebuie să dai în toate părțile !

Când ne zări, stete locului, salută pe Eva și ne cercetă din ochi și mai ales pe mine... Nu cred să mă fi recunoscut... După ce trecurăm de el, întorsei capul și-l văzui urmărindu-ne cu privirea. Deabia la colțul străzei îl pierdui din vedere. Trăsura înainta destul de iute—și totuși mie mi se părea o vecinicie. În sfârșit oprirăm în aleia Belvedere...

Ajunserăm la casa Elenei.

Mă repezii la ușă, ca și cum casa ar fi fost în flăcări.

Eva mă ajunse din urmă și strigă:
— Ce bătrân nesuferit !

Un lacheu ne deschise ușa și la vederea mea căscă ochii. Eva îl liniști, spunându-i, că bătrânul venise cu ea. Ne urcarăm.

O cameristă veni după câteva minute, spunând, că doamna se îmbracă.

— Bună dimineața, Eleno! strigă Eva.

— Bună ziua, Evico! răspunse o voce încântătoare.—Acum sunt gata.

— Eleno! Nu știi, ce te așteaptă... Am adus un harpist din Ucraina.

Se aude un chiot, se deschide ușa și Elena, numai în corset și cu părul despletit, dă buzna în odaie.

— Un harpist! Un orb! Aici în Varșovia.

— Nu-i orb! Vede! strigă Eva, care nu voia să împingă gluma prea departe.

Era prea târziu, căci în clipa următoare mă aruncai la picioarele Elenei, strigând în dialectul cel mai curat:

— Cheruvimul lui Dumnezeu!

Cuprinsei cu amândouă mâinele piciorușele ei, iar privirea mi alunecă în sus cu admirație.

Popoarelor, îngenunchiați! Voi oameni, toți, veniți, de vă închinați! Venus de la Milo, adevărata Venus!

— Cheruvimule! strigai, cuprins de un entuziasm adevărat.

Entuziasmul meu de harpist părea explicabil prin aceia că, după multă pribegire, am găsit în sfârșit «un suflet din Ucraina» Elena își retrase piciorușele și fugi.

Zării în fugă umerii ei descoperiți și un gât, ce mi aduse aminte de Psyche, din muzeul neapolitan.

Apoi dispăru înapoia ușei, iar eu rămăsei în genunchi, în mijlocul odăii.

Eva mă amenință cu umbreluța, ascunzându-și năsucul într'un buchet de *reseda*.

Intr'aceia începu o discuție, în cel mai frumos dialect, ce s'a vorbit vreodată în Ucraina. M'așteptam mai dinainte la tot felul de întrebări și de aceia mințeam grozav... Eram un Imkerian din Czehryn.

Fiică mea urmase pe un Schlachziz la Varșovia. Câtăva vreme am stat acasă, apoi am pornit s'o caut. Oameni buni mi-au dat din când în când bani pentru cântecele mele. Și acum? Acum o să-mi văd fata, s'o binecuvânteț și apoi să mă întorc, căci mi-e dor de pământul părintesc al Ucrainei. Acolo, în mijlocul stupurilor de albine, vreau să mor. Fiecare trebuie să moară și pentru bătrânul Filip de mult a sosit vremea.

Ce va să zică adevărata natură de artist! Eva știe cine sunt și totuși e atât de mișcată de rolul meu, încât își apleacă căpșorul cu melancolie și mă privește cu multă milă.

Vocea Elenei din odaia de alături tremură și ea de emoție.

Ușa se deschide puțin, se întrezărește un braț alb de toată frumusețea și pe

neașteptate mă văzui în stăpânirea a trei ruble, pe cari fui nevoit să le primesc.

Camerista intră și anunță pe domnul Ostrzynski.

— Nu-l primi, scumpa mea! strigă Eva speriată.

Elena declară că fără îndoială nu-l va primi, ba chiar se miră de această vizită la o oră atât de neobicinuită. Nici eu nu-mi pot da seamă, cum se face că Ostrzynski, care trece drept cunoscător al formelor, poate veni la o astfel de oră.

— Trebuie să fie ceva deosebit! spuse Eva.

Nu mai rămase vreme pentru alte lămuriri, căci în clipa următoare apărură doamna Elena, care ne pofti la masă.

Intrarăm în sufragerie.

Elena voia cu orice preț, ca să șed și eu la masă—eu însă mă opusei și mă trântii lângă ușă, cu harpa lângă mine. Peste puțină vreme mi se aduse o farfurie, atât de încărcată, încât conținutul ei ar fi fost suficient să strice stomacul a șase harpiști ucrainieni. Mă pusei pe mâncare, căci întâiu mi-era foame și apoi în timpul mâncării puteam s'o privesc pe Elena.

Intr'adevăr, cap mai frumos nu se găsește în nici o galerie din lume! N'am văzut niciodată ochi mai străvezii... Prin ei poți vedea toate peripețiile sufletești, așa precum prin apa unui fluviu limpede poți zări fundul. Acești ochi mai au particularitatea, că încep să râdă înaintea buzelor și atunci toată fața e luminată parcă de o rază a soarelui. Ce dulceață în jurul gurii! E un cap în felul lui Carlo Dolce, deși desemnul amintește tipurile eele mai nobile ale lui Sanzio.

Intrerupsei mâncarea și priveam, priveam... Și până la sfârșitul vieții mele așa fi tot privit...

— N'ai fost ieri pe la mine—îi spuse Elena Evei. Credeam, că o să vii după masă.

— De dimineață am fost la repetiție și după masă m'am dus să văd tabloul lui Magorski.

— L-ai văzut?

— Nu tocmai. Era prea mare îmbulzeală. Dar tu?

— Eu m'am dus de dimineață. Ce artist! Îți vine într'adevăr să plângi împreună cu «Ovreii» lui.

— Evase uită la mine. Parcă eram în raiu.

— Am să mă mai duc, de câte ori
 ciu putea, continuă Elena. Să mergem
 împreună, vrei? Astăzi chiar? Eu nu
 mă bucur numai de tablou, ci și la
 gândul, că un astfel de talente al nostru.

O astfel de femeie să n'o adori?

— Păcat că se spun atâtea lucruri
 curioase despre acest Magorski... Îți
 mărturisesc, sunt foarte nerăbdătoare
 să-i fac cunoștința.

— Așa? întrebă Eva cu nepăsare.

— Tu-l cunoști?

— Te asigur, că pierde mult, când îl
 cunoști mai de aproape... Un închipuit
 și un îngâmfat—dar ce îngâmfat!...

Mare poftă ași avea să-i arăt limba...
 De abia mă stăpânesc.. Eva mă pri-
 vește cu ochii ei strengărești și-mi spune:

— Se pare, c'ai pierdut pofta de
 mâncare, bătrânule?

Apoi continuă, întorcându-se spre
 Elena:

— Da! Mai bine să-l admiri pe Ma-
 gorski decât să-l cunoști. Ostrzynski
 spune că-i un geniu sub înfățișarea
 unui bărbier.

De ar fi spus Ostrzynski așa ceva,
 i-ași fi rupt urechile. Știu însă prea
 bine, că Eva e o drăcoaică și jumă-

tate; de data asta însă găsesc, că prea a mers departe.

Din fericire masa era pe sfârșite.

Ne duserăm în grădină, unde trebuia să cânt.

Lucrul acesta nu prea mă bucura... Mai bine-mi plăcea să stau lângă Elena ca pictor, decât ca harpist....

Dar nu se mai poate!

Mă așez sub umbra castanilor, prin frunzișul cărora lucea soarele, făcând pe pământ o mulțime de pete luminoase. Aceste pete tremură, sclipesc, dispar și apar din nou, după cum vântul atinge frunzele. Grădina-i foarte mare. Zgomotul orașului mai că nu ajunge până aici. Căldură grozavă. În deșiș se aude ciripitul păsărilor, răsunând încet, ca într'un vis.

Observai tabloul acesta frumos. Grădina, arborii, petele de soare, cele două femei frumoase, rezimate una de alta și bătrânul cu harpa—un farmec, pe care ca pictor îl pricepprea bine...

Incepui să cânt cu mult sentiment:

Lumea zice, că-s ferice —

Ce batjocoră cumplită!

Lacrimi multe și amare

Curg pe fața-mi ofilită

In tăcerea nopților.

Ticălos eu trec prin lume,
Ticălos eu voiu muri !

La ce mă m'ai născui

Oh, mamă, într'un ceas nefericit?

Eva, ca artistă, e transportată—Elena e fiica Ucrainei și pe mine mă îmbată frumusețea lor.

Elena ascultă cântul meu, fără vreo sentimentalitate exagerată, fără entuziasm artificial—dar citesc în ochii-i străvezii, că-i face plăcere să m'asculte.

Câtă deosebire între ea și acele femei din Ucraina, cari vin în carnaval în Varșovia și-și plectisesc dănțuitorii, în timpul cadrilului, cu dorul lor de patrie, pe când, de fapt, nimic în lume nu ar putea să le facă să plece din Varșovia.

Elena asculta, mișca căpșorulei frumos după tactul muzicei și spunea din când în când: «asta o cunosc!» și apoi cântă împreună cu mine. M'am întrecut pe mine însumi. Scosei din memoria și din pieptul meu toată înțelepciunea stepelor, toți hatmanii, cavalerii, Cazacii, Soniile, Marusiile, stepele, mormintele—și așa mai departe.

Vremea trecu ca un vis.

Mă întorsei acasă, cam obosit, dar beat de fericire....

La atelier găsii pe neașteptate pe Cazia și părinții ei.

Voiau să-mi facă o surpriză....

De ce le-o fi spus Swiatecki, că mă întore curând!

Nici Cazia, nici bătrânii, nu m'au recunoscut. O dovadă,—că eram bine travestit. Mă apropiai de Cazia și o luai de mână. Ea se retrase speriată.

—Cazia, nu mă mai cunoști?

Râsei de figura-i mirată.

— E Władek,—spuse Swiatecki.

Cazia mă examinează și apoi strigă râzând:

—Ptiu, ce bătrân urât!

Eu—și bătrân urât! Ași vrea să știu, unde a văzut altul mai frumos? Dar pentru sărmana Cazia, crescută în principiile estetice ale domnului Susłowski, orice bătrân e urât.

Mă retrăsei la bucătărie și după câțva timp apărui sub înfățișarea-mi reală.

Cazia și părinții ei începură să mă întrebe, ce însemna mascarada asta.

—Ceînseamnă? Lucrue foarte simplu.

Noi pictorii ne facem din când în când servicii colegiale și slujim de model unul altuia. Așa de pildă, Swiatecki

mi-a pozat pentru bătrânul-Ovreiu. Nu l-ai recunoscut pe tablou, Cazio? Eu îi pozez acum lui Cepkowski. Asta-i lucru obicinuit la pictori, mai ales aici în Varșovia, unde e lipsă de modele.

— Am venit să-ți facem o surpriză, — zise Cazia. De altfel, n'am fost nici odată în vreun atelier. Doamne, ce neorânduială! Așa o fi la toți pictorii?

— Aproape la toți!

Domnul Suslowski declară, că i-ar fi plăcut să găsească mai multă rânduială la mine și că speră ca pe viitor lucrurile să se schimbe. Mare plăcere aveam să-i dau cu harpa în cap. Cazia zâmbi cu cochetărie și spuse:

— Cunosc pe un pictor oarecare, în atelierul căruia se va face o mare schimbare, de îndată ce mă voi puca de lucru. Totul o să fie rânduie, pus la locul lui și șters de praț.

La vorbele astea își ridică năsucul în sus, privi coroanele de păianjen, ce împodobeau colțurile atelierului meu și adăogă:

— O astfel de neregulă gonește și pe cumpărători. Ar putea să crează cineva, că-i în hala cu vechituri. Spre pildă, armele astea!

Doamne, cât sunt de ruginite! Când te gândești, că n'ai decât să chemi pe servitoare, s'o pui să piseze puțină cărămidă și totul lucește ca un samovar nou.

— Isuse Cristoase! Vorbește decum-părători și vrea să-mi curățe armele mele cu cărămidă!

Fericitul Suslowski o sărută pe frunte, pe când Swiatecki scoase un sunet, de rele prevestitor, ce amintea grohăitul unui porc mistreț.

Cazia mă amenință cu degetul și zise:

— Te rog să nu uiți, că totul are să se schimbe.

Apoi adaogă :

— Și dacă un oarecare domn nu va veni diseară la noi, o să fie foarte urâcios și noi n'o să-l mai iubim.

La aceste vorbe-și acoperi ochii. Nu pot să tăgăduiesc, că e foarte drăgălașe. Făgăduii, că voi veni și condu-sei pe viitoarea mea familie până la poartă.

Intorcându-mă, găsii pe Swiatecki măsurând cu o privire bănuitoare, un pachet cu bilete de câte o sută de ruble.

— Ce-i asta ?

— Știi, ce s'a întâmplat ?

— Nu.

— Am furat pe cineva, ca și un hoț ordinar.

— Cum așa?

— Am vândut «Cadavrele» mele.

— Și ăștia.s banii?

— Da. Sunt un cămătar ordinar.

Imbrățișai pe Swiatecki și-l felicitai din tot sufletul. Apoi îmi povesți următoarele;

— După ce ai plecat, veni un domn, care mă întrebă, dacă sunt Swiatecki. Ii răspunsei: «Ași voi să știu, pentru ce să nu fiu Swiatecki?» «Am văzut tabloul d-tale și așa voi să-l cumpăr». Eu îi răspunsei: «Bine. Dar dă-mi voie să-ți spun, că trebuie să fie cineva idiot, ca să cumpere un tablou atât de prost. «Idiot nu sunt, dar îmi place să cumpăr tablouri, pictate de idioți». «Dacă-i așa, atunci e bine», îi spusei. Mă întreba de preț. «Ce mă privește asta pe mine», îi răspunsei. «Iți dau atât și atât».—«Bine! Dacă vrei să dai, dă»! Scoase banii și pleacă. A lăsat o cartă de vizită cu numele: «Bialkowski, doctor în medicină». «Cum vezi, sunt un cămătar ordinar»!

— Trăiască cadavrele! Swiatecki, trebuie să te însori.

— Mai bine mă spânzur, — spuse Swiatecki.

— Sunt un cămătar ordinar, și nimic mai mult!

15

Seara mă dusei la Susłowski.

Șezui cu Cazia într'un colț al salonașului.

Doamna Susłowski ședea la masă și cosea la trusoul Caziei. Domnul Susłowski, la aceeași masă, citea cu demnitate numărul de seară al «Zmeului de hârtie».

Mie nu prea mi-era bine și, ca să gonesc reaua dispoziție, m'apropiai de tot de Cazia.

În odaie e liniște. Încercând s'o cuprind de mijloc pe Cazia, ea-mi șopti:

— Władec, o să-te vadă tata.

În momentul acela «tata» luă cuvântul și începu să ne citească:

— Tabloul cunoscutului pictor Swiatecki, intitulat: «Cea din urmă întâlnire», a fost cumpărat de dr. Białkowski pentru suma de 1500 ruble.

—Da—răspunsei eu.—Swiatecki și-a adus tabloul, azi de dimineață.

Încercai din nou s'o cuprind de

mijloc pe Cazia, care îmi răspunse acelaș lucru:

— O, să te vadă tata.

Fără voie îmi îndreptai privirile asupra domnului Suslowski.

De odată văzui, că se schimbă la față,—pune mâna înaintea ochilor și se pleacă peste «Zmeul de hârtie».

Ce naiba o fi găsit acolo?

— Ce ai, tată? întrebă doamna Suslowska.

El se scoală, face câțiva pași în spre noi, se oprește, îmi aruncă o privire pătrunzătoare își frământă mâinile și începe să dea din cap.

— Ce ai?

— Uite, cum ies la lumină șiretlicul și ticăloșia!—răspunse domnul Suslowski cu patos. — Domnule! Citește, dacă nu cumva rușinea te oprește de a citi până la sfârșit.

La aceste cuvinte, făcu o mișcare, ca și când ar fi voit să se învelească într'o togă și-mi întinse «Zmeul de hârtie». Luai gazeta și dădui cu ochii de o informație intitulată: «Harpistul din Ucraina». Citii următoarele:

«De câteva zile a apărut în orașul nostru un oaspe rar, un bătrân har-

pist, care cântă pe la familiile ucrainiene din orașul nostru. După cum se spune iubita și cunoscuta noastră artistă E. A. l-a luat sub a ei protecție. Azi de dimineață chiar, a văzut-o lumea cu el în trăsură. În primele zile după apariția străinului se născu zvonul, că sub haina țărănească a harpistului s'ascunde unul din cei mai renumiți pictori ai noștri, care în chipul acesta, fără să deștepte atenția bărbaților și a tutorilor, poate intra ușor în buduarele doamnelor. Suntem convinși, că acest zvon e lipsit de orice temei, mai ales că diva noastră n'ar favoriza nici odată astfel de fapte. Bătrânul, după câte am putut afla, a sosit de a dreptul din Ucraina. Min-tea-i e cam slăbită, dar memoria foarte bună».

Mii de draci!

Suslowski e atât de supărat, încât i-a pierit graiul. În cele din urmă, dă curs indignărei lui :

— Ce fel de șarlatanii o să mai descoperi, ca să te justifici? Nu te-am găsit noi în această rușinoasă travestire? Cine e bătrânul harpist?

— Eu am fost—răspunsei eu—dar nu pricep, ce ticăloșie găsești aici.

În acest moment, Cazia-mi zmulge «Zmeul de hârtie» din mână și începe să citească. Suslowski se strânge și mai tare în toga supărării și spune:

— Va să zică, de abia ai pășit pragul unei case cinstite și cauți să introduci în ea imoralitatea d-tale. Înainte de a fi bărbatul acestui copil nenorocit, îl înșeli în tovărășia unei femei ușoare, batjocorești încrederea noastră în chipul cel mai rușinos, calci cele mai sfinte jurăminte... și pentru cine? Pentru o stricată de acțiță!

Atunci mă cuprinse o turbare grozavă.

— Domnul meu! Destule fraze! Această acțiță stricată face mai mult de zece Catoni falși ca d-ta. La drept vorbind, d-ta nu-mi ești încă nimic și te rog să observi, că mă plictisești! M'am săturat de d-ta și patosul d-tale.

Nu mai puteam vorbi—de altfel nici nu aveam nevoie să mai vorbesc, căci Suslowski se descheiă la vestă, ca cum ar și fi voit să spună:

— Străpunge-mă, nu mă cruța! Iată pieptul meu...

Plecai, fără să-mi iau rămas bun. Aerul rece mă răcori puțin.

E ceasul nouă și seara peste măsură de frumoasă.

Trebuie să mă mai preumblu puțin, ca să mă liniștesc și alerg în aleia Belvedere.

La ferestrele Elenei nu se zărește lumină. Se vede, că nu-i acasă. Nu'mi explic, pentru ce acest lucru mă indispuce.

Ași fi fost liniștit, de i-ași fi zărit cel puțin umbra prin fereastră,—dar așa m'apucă din nou turbarea.

Ce o să-i fac lui Ostrzynski, nu știu încă.

Din fericire, nu e omul care să fugă de răspundere. Dar cum să pun mâna pe el? Articolul e peste măsură de abil. Ostrzynsk, tăgăduște, că harpistul ar fi un pictor travestit. În aparență apără pe Eva și în același timp trădează Elenei tot secretul. Scopul lui vândit e să compromită pe Eva în ochii Elenei și în același timp se răzbună împotriva-mi pentru Cazia, făcându-mă de răs.

De n'ar fi spus cel puțin, că mintea mi-e turburată!

S'a făcut... În ochii Elenei am ajuns de răs. E sigur, că a citit «Zmeul de hârtie».

Vai! Câtă neplăcere pentru Eva! Ce triumf pentru Ostrzynski! Trebuie făcut ceva,—dar să dea Dumnezeu s'ajung

reporter la «Zmeul de hârtie», dacă știu, ce trebuie să fac!

Mă bate gândul s'o întreb pe Eva. Joacă în astă seară... Am să mă duc la teatru și după reprezentație am să-i vorbesc.

Mai e vreme...

Peste o jumătate de oră eram în cabina ei.

Eva nu venise încă. Mă uit în jurul meu.

Teatrele noastre nu se prea deosebesc prin luxul lor. O odaie cu pereții spoși, două becuri de gaz, o oglindă, un lavoar, câteva scaune, într'un colț o canapea, probabil proprietatea di-vei... Asta era cabina ei. Dinaintea oglinzii, o mulțime de ostensilii de toaletă, o ceașcă cu cafea neagră ne-băută toată, tuburi cu sulimanuri și pudră, creioane pentru sprâncene, câteva perechi de mănuși, dintre cari unele au mai păstrat forma mâinilor. Pe un perete o mulțime de rochii, albe, roz, închise, ușoare și grele. Pe pământ se află două coșuri, pline cu obiecte de toaletă. Odaia miroase a pudră și parfum. Ce dezordine împes-trițată—ce culori și reflexuri—ce efecte

de lumină și de umbră, provocate de licărirea becurilor aprinse!

În felul său, acesta-i un tablou cu mult caracter... Nu c'ar fi alt-fel aici de cât în alte cabine, dar parcă domnește un ce, care face, ca această cameră să pară un sanctuar... E un farmec deosebit, ce plutește deasupra întregului.

Se aud tunete de aplauze. Se vede, că s'a isprăvit. Până la mine se aude strigând: «Adami! Adami!»! Trecu un sfert de ceas și strigătele tot nu conțineau.

În sfârșit veni Eva ca «Theodora». Avea o coroană pe cap, ochii cu cearcâne negre, obraji roșii. Părul ei despletit cade ca o furtună pe umerii goi. E într'atât de sleită de puteri, încât de abia-mi poate șopti «Ce mai faci, Wladek»?

Apoi luă repede coroana de pe cap și se întinse pe canapea. După cât se vedea, nu era în stare să vorbească, căci mă privea în tăcere, ca o păsărică obosită... Mă așezai lângă ea, îi pusei mâna pe cap și nu mă gândeam la nimic altceva de cât la dansa.

Citesc în ochii ei flacăra entuziasmului nestînsă încă—pe fruntea acesta,

reflexul artei—văd cum această fată își jertfește sănătatea, sângele și viața ei, pe altarul molochului teatrului—o văd lipsită de răsuflare—mă apucă o ast-fel de milă, încât nu știu ce să fac...

Șezurăm câțva timp în tăcere... În cele din urmă mi-arătă «Zmeul de hârtie», ce se afla pe măsuța-i de toaletă și-mi șopti:

— Ce neplăcut lucru!

Pe neașteptate izbucni într'un plâns nervos și începu să tremure ca frunza.

Știu bine, că plânge de oboseală și nu din pricina «Zmeului de hârtie». Știu că articolul în chestiune e un fleac, la care mâine nu se va mai gândi nimeni. Știu că Ostrzynski nu face cât o singură lacrimă a Evei și totuși inima mi se strânge tot mai rău. Ii luai mâinile, le acoperii cu sărutări și le lipii de pieptul meu. Inima-mi bătea tot mai tare.. Ceva minunat se făptuiește în mine. Fără să știu ce fac, îngenunchiu la picioarele Evei—un nor îmi învăluie ochii—în cele din urmă o strâng în brațe.

— Wladek, Wladek! Fie-ți milă de mine, șoptește Eva.

O strâng la pieptu-mi ce zvâcnește, cât tot din juțul meu.. O sărut pe

frunte, pe ochi, pe gură și nu pot scoate decât o singură vorbă:

— Te iubesc, te iubesc!

Eva își pleacă căpșorul, mâinile-i înfrigurate îmi cuprind gâtul și o aud șoptind:

— Eu de multă vreme te iubesc! ...

16

Dacă mi-e cineva pe lume mai scump decât Eva, să fiu un hering marinat...

Se zice, că noi artiștii facem toate sub impresia momentului. Nu e adevărat! S-a văzut, că de multă vreme iubeam pe Eva — atâta numai, că eram așa de prost, încât să nu fiu conștient de acest lucru.

Numai unul Dumnezeu știe, ce era în mine, când o dusei acasă în seara aceea. Mergeam braț la braț și nu vorbeam nici unul nici altul.... Strângeam brațul Evei și ea pe al meu, simțeam, că mă iubea din tot sufletul. O condusei până sus și când ne aflarăm în micul ei salon, eram atâta de stânjeniți, în cât nu cutezam să ne uităm unul în ochii celuilalt. Când Eva își acoperi fața cu mâinile, ile trăsei încet și-i spuse:

— Evico, ești a mea, nu-i așa?

Ea se alipi de mine:

— Da, da!

Era atât de fermecătoare, ochii-i erau

atât de visători, în toată a ei făptură era o oboseala atât de dulce, încât nu-mi venea să plec.

La drept vorbind și ei îi venea foarte greu să se despartă de mine, — ca și cum ar fi voit să se dăspăgubească de lunga ei tăcere și de sentimentele de atât amar de vreme înăbușite.

Ajunsei acasă, seara târziu, Swiatecki nu dormea încă... Lucra la o gravură pentru o revistă ilustrată.

— Iacă o scrisoare pentru tine — spuse el, fără să ridice ochii de pe lucru.

Luai scrisoarea de pe masă și simții, că-i un inel într'ânsa. Bine! O să-mi trebuiască mâine. Desfăcui plicul și citii următoarele:

— Știu, că înapoierea inelului îți va face plăcere, căci fără îndoială acesta ți-a fost scopul. Cât despre mine, nu-mi trece prin minte să rivalizez cu actrițe.

Destul de scurt, fără îndoială. Din toată această scrisoare nu reieșea decât necaz și nimic altceva. Dacă mia apărut vreodată Cazia într'o lumină fermecătoare, apoi dispare pentru totdeauna în clipa asta.

Ce curios! Toată lumea crede, că Eva e pricina travestirei mele și a tuturor întâmplărilor acestora. — De fapt, Eva va fi pricina tuturor celor ce vor mai urma.

Mototolii scrisoarea, o băgai în buzunar și mă culcai.

Swiatecki își ridică ochii de pe lucru, crezând că voi mai spune ceva,—dar eu tăcui.

— Ticălosul ăla de Ostrzynski a fost pe aici,—spuse Swiatecki.

17

A doua zi vrui să mă reped încă de pe la ceasurile zece la Eva, dar nu se putu, căci avui vizite.

Baronul Cartof îmi comandă o repetare a «Ovreurilor» mei. Imi oferi o mie cinci sute de ruble. Ii cerui două mii. Ne înțeleseserăm.

După plecarea lui veni Tanzenberg, care voi două portrete. Swiatecki, care e anti-semit, mă făcu pictor de Ovrei. Ași voi însă să știu, cine cumpără și plătește operele de artă, dacă nu «finanța». Dar dacă «finanța» se teme de «cadavrele» lui Swiatecki, asta nu-i vina mea!

De abia la unu sosii la Eva, îi dădui inelul și-i spusei, că după nuntă mergem la Roma.

Evică se învoiește la toate și—pe cât am fost ieri de tăcuți—pe atât vorbim de mult astăzi...

Ii comunicai comenzile, ce le-am primit

azi și ne bucurarăm împreună. Portretele trebuie să le sfârșesc înainte de plecare, dar «Ovreei» baronului Cartof îi voi picta la Roma. Apoi ne vom întoarce la Varșovia, unde-mi voi face un atelier...—In sfârșit vom trăi ca în raiu.

Făcui planuri de viitor și-i spusei Evei, că toată viața noastră să serbăm ziua de ieri ca o zi sfântă..

Ea își ascunse căpșorul după umărul meu și mă rugă să nu mai vorbesc de asta, Imi cuprinsese gâtul cu brațele-i goale și-mi spuse că sunt «marele ei bărbat»... E mai palidă de cât oricând, dar strălucește de bucurie.

Vai ! Ce măgar am fost ! Să am o astfel de femeie în apropierea mea și să-mi caut fericirea într'o sferă, în care eram cu totul străin !

Ce fire de artist e Eva ! E logodnica mea și e atât de covârșită de rolul acesta, încât în mod inconștient joacă pe tânăra și fericita mireasă. Dar nu i-o pot lua în nume de rău acestei ființe iubite, care atâția ani a fost la teatru..

După masă plecarăm la Elena Kolczanowska. Din clipa, în care Eva mă putea prezenta ca pe logodnicul ei, gluma cu harpistul e cu totul inofensivă și nu poate da naștere la nici o supărare între cele două prietene. Elena ne primi cu brațele des-

chise și fu încântată de fericirea Evei. Râserăm ca nebunii de bătrânul harpist și de ceia ce a trebuit să asculte el despre pictorul Magorski. Ieri voiam să-l ucid pe Ostrzynski,—azi însă îi admir spiritul.

Elena râde atât de mult, în cât ochiii străvezii se umplu cu lacrimi. În trecut fie zis, e încântătoare.

Când, pe la sfârșitul vizitei noastre, își aplecă căpșorul, nu-mi putui lua ochii de la dânsa Eva chiar fu atât de fermecată, încât în cursul zilei imită în mod inconștient această mișcare a capului....

Ne înțeleserăm ca, după întoarcerea noastră din străinătate, să fac portretul Elenei—mai înainte, la Roma, îl voi face pe al Evei. Numai de așa reuși să redau aceste trăsuri delicate, aproape străvezii, această față atât de expresivă, în cât pare că pe ea se oglindește fiecă impresie, ca un nou raș într'o apă limpede.

O să izbutesc.

Ediția de seară a «Zmeului de hârtie» povestește lucruri ne mai pomenite despre comenzile, ce așa fi primit.

Venitul meu e colosal.

Poate că asta a făcut-o pe Cazia să-mi trimeată a două zi o scrisoare, în care îmi spune, că mi-a înapoiat inelul sub impresia geloziei și a supărării—dar de așa veni și

de m'ași aruncă împreună cu ea la picioarele părinților; poate că nu-ar ierta.

M'am săturat însă de atâtea îngouunchiări și iertări. Nici nu raspunsei. Cazi-te la picioare, cine o voi! Ostrzynski poate s'o ia pe Cazia, eu am pe Eva mea!

Pare, că tăcerea mea a provocat o mare consternare în casa Suslowski. După câteva zile vine acelaș trimis, cu o scrisoare de la Cazia, adresată lui Swiatecki.

Swiatecki mi-arată scrisoarea .. Cazia îl roagă să vină să vorbească cu ea câteva minute, despre o afacere, de care atârână tot viitorul ei. Are încredere în înima și în cinstea lui și nădăjduiește, că nu va respinge rugăminta unei femei nenorocite. Swiatecki blestemă, murmură câte ceva împotriva burghezilor—dar tot se duse. Cred, că vrea să mă influențeze prin el.

18

Swiatecki, care e milos de fire, e învins.

De o săptămână, se duce zilnic la Suslowski—și de trei zile se învârtește pe lângă mine ca un lup....

În cele din urmă mă întrebă, într'o zi, pe când luăm ceaiul:

- Ia ascultă, ce ai de gând cu fata asta?
- Cu care fată?
- Cu Suslowska, sau cum naiba-i zice?

— Nimic nu am de gând să fac cu Susłowska, sau cum naiba-i zice...

Urmează o mică tăcere, după care Światecki continuă:

— Urlă în toate zilele, încât n'o mai pot auzi...

Ce băiat de treabă!

Dar parcă și lui îi tremură vocea de înduioșare—tușește ca un rinocer și adaogă:

— Un om, cum se cade, nu se poartă așa.

— Światecki, începi să semeni cu papa Susłowski!

— Se poate... Dar prefer să semăn cu papa Susłowski, decât să nedreptățesc pe fică-sa.

— Te rog să mă lași în pace!

— Bine, dar de azi înainte nu te mai cunosc.

Cu aceasta se sfârși discuția noastră și din clipa aceea nu mai vorbii cu Światecki.

Parcă nu ne mai cunoaștem, lucru cu atât mai caraghios, cu cât urmăm să locuim împreună, să luăm împreună ceaiul și nici unuia din noi nu-i trece prin minte să se mute.

Ziua nunței mele se apropie... Mulțumită «Zmeului de hârtie» toată Varșovia află lucrul acesta... Toți ne privesc, toată lumea admiră pe Eva.

Când ne duserăm la expoziție, se strânse

atât de multă lume în jurul nostru, încât nu mai puturăm pătrunde.

Necunoscuta mea prietenă îmi trimese o nouă scrisoare anonimă, în care-mi spuse că Eva nu e femeia potrivită pentru mine.

— Nu crede, ce vorbește lumea despre legăturile ei cu domnul Ostrzynski, îmi scrie prietena mea. — D-tale, venerate maestre, îți trebuie o femeie, care să fie gata în orice clipă să se jertfească pentru gloria d-tale. Domnișoara Adami e și ea artistă și deci mai îngrijită de propriul ei renume.

Swiatecki tot se mai duce pe la Suslow-ski—oa consolator poate—căci trebuie să fi auzit de intențiile mele.

Am obținut pentru Eva un concediu nelimitat.

Se piaptână ca o domnișoară de la țară, se îmbracă foarte simplu și poartă rochii montante. Scena din cabină nu s'a mai repetat nici odată. Evica nu îngăduie una ca asta! Cel mult dacă-mi dă voie să-i sărut mânuțele. Lucrul acesta mă face foarte nerăbdător și — cu toată modestia mea — cred că și pe ea...

Mă iubește la nebunie. Zile întregi le petrecem împreună. Am început să-i dau lecții de desemn.

Nu mai poate după orele astea, ca și în general după pictură.

19

Prea puternicile Jupiter, ce lucruri trebuie să privești de pe înălțimea Olympului tău!

În lume se întâmplă lucruri, de cari filosofi noștri, habar n'au. Cu o zi înaintea nunței mele, mă pomenii cu Swiatecki, care mă împinse cu cotul și mormăi, plecându-și capul ciufulit într-o parte:

— Wladek, știi? Sunt pe cale de a făptui o crimă!

— Va să zică tot vorbești cu mine! îi răspunsei eu. Ce crimă?

Swiatecki se uită în jos și mi răspunse, ca și cum ar fi vorbit cu sine:

— E o adevărată crimă, ca un bețiv ca mine, un idiot, atât de lipsit de talent, un decăzut moralicește și fizicește, — e o crimă, zic, ca un astfel pe om să ia o fată, cum e Cazia.

Nu-mi venea să cred urechilor... Îl îmbrățișai pe Swiatecki, fără să iau în seamă că mă dă la o parte.

Nunta sa e peste câteva zile.

20

După o ședere de câteva luni la Roma, primiram o elegantă invitație de nuntă din

partea lui Ostrzynski și a doamnei Elena Kolczanowska.

Nu putem pleca, căci sănătatea Evei nu îngăduie acest lucru.

Eva pictează și face progrese mari. La Pesta am primit o medalie. Un milionar croat mi-a cumpărat tabloul. Am intrat în legătură și cu Goupil.

21

La Verona mi-a născut Eva un băiat. Chiar ea spune, că n'a mai văzut astfel de copil. E ceva extraordinar !....

22

De câteva luni suntem în Varșovia.

Mi-am făcut un atelier minunat.

Pe Ostrzynski îl vizităm destul de des.

El a vândut «Zmeul de hârtie» și actualmente e președintele «societății pentru împărțirea de făină la lucrătorii fără lucru». Nici nu-și poate închipui cineva de câtă vază se bucură în orașul nostru!

Mă bate pe umăr și-mi spune:

— Ce mai faci, protectorul meu?

Protejează și talente literare și primește în fiere Miercuri.

Ea e încântătoare ca un vis....

Copii nu au.

Ajutor! Mor de răs....

Swiatecki au venit de la Paris. Ea face pe nevasta artistului, iar el poartă cămăși de mătasă, părul frizat și barba tunsă...

Toate le înțeleg. Pricep, că s'a putut împăca cu obiceiurile și caracterul lui, dar cum a putut să-l tună, ăsta e un mister.

Swiatecki n'a renunțat la «cadavre».. Lucrează însă tablouri de genre și peisagii.

Are mult succes. Face și portrete, dar aici izbutește mai puțin, fiindcă în carnație ele amintesc «cadavrele».

Il întrebai cu toată prietenia, dacă e fericit cu nevastă-sa.

Imi spuse, că nici odată n'ar fi putut visa o astfel de fericire. Trebuie să mărturisesc, că în această direcțiune Cazia a întrecut toate așteptările mele.

Și eu ași fi pe deplin fericit, dacă Eva n'ar fi din când în când bolnavă. Pe lângă asta, e foarte iritabilă. Intr'o noapte am auzit-o plângând. Stiu de ce..

Ii e dor de teatru. Tace, dar îi e dor.

Am început portretul doamnei Ostrzynska. Femeie fără pereche!

Nici o considerație pentru Ostrzynski nu m'ar opri... de n'ași iubii pe Eva. Apoi nu știu..

Dar iubesc pe Eva mult,—mult de tot..
